

ŠTÚDIE

ČEŠTÍ HUSITŠTÍ A KATOLIČTÍ KONDOTIÉŘI Z MORAVY NA SLOVENSKU V 15. STOLETÍ (OBDOBÍ HUSITSTVÍ)

J I Ř Í J U R O K

JUOK, J.: Czech Hussite and Catholic Condottiers from Moravia in Slovakia in 15th Centuries (period of Husittes). *Vojenská história*, 9, 3, 2005, pp 3 – 25, Bratislava.

The published study aims at relations of Bohemia and Slovakia in the past, namely at activities of the Czech Hussites and their opponents from Moravia in Slovakia in 14th-15th centuries. The author describes personalities coming from Moravia, but also from Bohemia, who later worked in Moravia and became famous by their activity in Slovakia. He points out the fact that if in the reform period of Husitism to 1419 the Hussite ideology and faith was spread in Moravia by priests, clericals, students and other lower clergy coming to Moravia from Bohemia and mainly from the Charles' University in Prague, during the first but mainly in the second revolutionary periods the reform profession of faith with requirements for remedy of the church spread first of all in the ranks of Czech aristocracy. At first among the higher aristocracy, later also among the lower one.

Military History. Slovakia. Middle Ages. Hussites. 14th–15th Centuries.

Předkládaný článek se zaměřuje na vztahy Česka a Slovenska v minulosti, tedy konkrétně na působení českých husitů a jejich odpůrců z Moravy na Slovensku v 15. století. Tématicky tu navazují na obdobný článek či studii připravenou pro polský historický časopis v Katovicích. Výchozím bodem je samozřejmě můj dlouholetý výzkum husitství a husitské revoluce, a to zejména na Moravě.¹ Mnohé zde představené osobnosti, pocházející z Moravy, ale i z Čech a poté pobývající na Moravě, prosluli zejména za své činnosti na Slovensku. Z toho důvodu budeme povděční za případná další doplnění a ohlasy slovenských historiků týkající se zde představených osobností.

Chronologicky se v této studii dotkneme osobností ze dvou období, a sice z období revolučního v letech 1419 – 1434 a pohusitského a poděbradského v letech 1434 – 1471.

¹JUOK, J.: Moravský severovýchod v epoše husitské revoluce. Nový Jičín 1998 a dále studie téhož, Moravští husité, Slezsko a Slovensko. In: Jihlava a basilejská kompaktáta, 26. – 28. června 1991, Jihlava 1992, s. 37-56, týž Husitské organizační struktury v Lužicích a ve Slezsku, In: Časopis Slezského muzea (dále ČSM), B 45, 1996, s. 97-112, týž, Účast šlechty v husitské revoluci, Husitský Tábor (dále HT) 14, 2004, v tisku, týž, K příčinám husitské revoluce v Čechách a na Moravě a druhé reformace v Evropě, *Studia Comeniana et historica*, XXXIV/71-72, 2004, s. 29-46 a týž, Čeští husité a antihusité z Moravy v Polsku ve 14. – 15. století. In: *Sredniowiecze polskie i powszechnie*, 3, 2004, s. 209-229. V poslední studii byly obdobně představeny české osobnosti z Moravy v Polsku, přičemž šest je totožných: Jan Čapek ze Sán, Boček a Vilém Puklice z Pozořic, Jan z Messenpeka, Jan Jiskra z Brandýsa a Jan Talafus z Ostrova, nutno dodat, že nyní jsou popsány ale podrobněji. Jen v Polsku působili Lacek z Kravař, Jan Helm, Jan Sokol z Lamberka, Jan Čičovec z Čičova, Dr. Pavel z Kravař a Jan z Kravař.

Jestliže v prvním reformním (předrevolučním) období husitství do roku 1419 se husitská ideologie a víra na Moravě šířila prostřednictvím jednak kněží, kleriků, studentů a jiného nižšího duchovenstva přicházejícího na Moravu z Čech a především z pražské Karlovy univerzity v Praze (např. kněží Jan Milíč z Kroměříže, Stanislav ze Znojma, Šimon z Tišnova, Dr. Pavel z Kravař, Slovák Jan Vavřinec z Račic v Tovačově a Zikmund z Jistebnice v Helfštejně a Starém Jičíně), tak v průběhu prvního, ale zejména ve druhém revolučním období se reformní vyznání víry s požadavky na nápravu církve a eventuální sekularizaci církevních statků rozšiřovalo především v řadách české šlechty, zprvu snad vyšší (panstvo) a postupně i nižší (rytíři, zemané, vladykové, panoši) aspoň na Moravě.² Právě z řad šlechty pojednáme v době husitské revoluce o vůdci moravských šlechtických husitů a pozdějším dlouholetém zemském hejtmanu Janu Tovačovském z Cimburka a slovenských husitech zřejmě pocházejících z Moravy jako Blažku z Borotína a Napajedel, Petru Kutějovi na Veveří, Janu Vrbenkém na Hodoníně a Janu Šmikovském ze Žďáru (ten asi pocházel z Čech). V porevolučním období po roce 1434, kdy působili z velké části na Slovensku, připomeneme osudy tábořského hejtmana Mikuláše Sokola z Lamberka, sirotčího hejtmana Jana Čapka ze Sán na Hukvaldech (původem z Čech), moravských husitů Bočka Puklice z Pozořic, slovenského husity Jana z Messenpeka působícího naopak na Moravě, katolického kondotiéra z Moravy Jana Jiskry z Brandýsa, jeho hejtmana a bratříka Jana Talafúse z Ostrova na Hukvaldech (původem z východních Čech), dalšího bratříckého hejtmana Martina Brcála z Dobré asi ze Slezska a dvou katolických kondotiérů Mikuláše z Bítova na Šaumberce u Kelče a Petra Romana z Vítovic na Zlíně.

Jan Tovačovský z Cimburka (asi kolem 1400 – 1464) pocházel z významného moravského panského rodu pánů z Cimburka, jednoho z předních na Moravě. Jeho rodiče byli Albrecht z Cimburka (zemř. 1416) a Žofie z Herteštejna. Za manželku měl Žofii z Kunštátu, sestru Jiřího z Poděbrad a s ní syny Jana ml., Ctibora a Jaroše a dceru Jitku, manželku knížete Arnošta Opavského a Minsterberského.³ Jan Tovačovský se na stranu reformní strany postavil již kolem či krátce po roce 1415, kdy se ujal svého dědictví Tovačova v roce 1416. Nezasitujeme ho sice při signaci protestu proti Husově upálení z 2. září 1415, ale asi již roku 1416 pozval na svůj hrad významné husitské kněží a kazatele Šimona z Tišnova a patrně Slováka Jana Vavřince z Račic a Kroměříže.⁴ Jeho hrad Tovačov se již před vypuknutím husitské revoluce stal ideovým centrem viklefitů a husitů, když právě odtud se vedly repliky obou husitských kněží s katolickým polemikem Pavlem z Prahy a Dolan a katolickým myslitelem Štěpánem z Dolan z kartuziánského kláštera. Nicméně po vypuknutí revoluce ač husita, zachoval Jan Tovačovský věrnost králi Zikmundovi. S jeho vojskem se zúčastnil bitvy u Vyšehradu 1. listopadu 1420, kde byl zřejmě Pražany zajat spolu s Haškem z Valdštejna a jinými.⁵ Po propuštění z pražského vězení od roku 1421 vypověděl poslušnost králi Zikmundovi a ze svého hradu Tovačova s ním zahájil válku. Tehdy se postavil na odpor druhé křížové výpravě krále Zikmunda, jehož vojevůdce Pípo Spano a posádka Mikuláše Pereňyho v Přerově v září 1421 oblehli neúspěšně Tovačov.⁶ Ale ani on jako účastník zemského sněmu v Brně dne 17. listopadu 1421 neušel Zikmundovu ozbrojenému nátlaku a vzdal se kalicha

²HOFFMANN, F.: Morava na cestě k husitské revoluci, Husitský Tábor (dále HT) 4, 1981, s. 57-68, týž, Morava před husitskou revolucí. In: Časopis Moravského muzea, Vědy společenské, LXIX, 1984, s. 49-78 a LXX, 1985, s. 103-146; ŠMAHEL, F.: Husitská revoluce, I.-IV., Praha 1993 a ČORNEJ, P.: Velké dějiny země Koruny české, V., 1402 – 1437, Praha 2000.

³URBÁNEK, R.: Věk poděbradský, České dějiny (dále ČD), III, 3, Praha 1962, s. 131, pozn. 268.

⁴NEUMANN, A.: K dějinám husitství na Moravě, Husitské války. Olomouc 1939, s. 46; URBÁNEK, R.: K historii husitské Moravy. In: Časopis Matice moravské (dále ČMM), LXIII – LXIV, 1939 – 1940, s. 250 an.; ODLOŽILÍK, O.: Z počátků husitství na Moravě, ČMM 49, 1925, s. 1-170, zvl. s. 80-85; JUROK, Moravský severovýchod v epoše husitské revoluce, ref 1, s. 41 an., pozn. 83.

⁵ŠMAHEL, ref 2, s. 59.

⁶URBÁNEK, ref 4, s. 254.

Vojenská história

spolu s Benešem z Kravař, Janem z Kravař, Artlebem z Drahotuš a jinými.⁷ Ale asi již od roku 1422 Jan Tovačovský z Cimburka definitivně přestupuje na husitskou stranu. V roce 1423 na jeho podporu v Tovačově a dalších husitských střediscích v Uherském Ostrohu, Jevišovicích a Martínkově zamířila na Moravu výpravu Pražanů a orebitů pod vedením Diviše Bořka z Miletínka, Haška z Valdštejna a Hynka z Kolštejna. S podporou Jana Tovačovského z Cimburka dočasně dobyla Kroměříž a Přerov, dále Vyškov, Slavkov a hrady Kvasice a Melice.⁸ V roce 1425 se k Janu Tovačovskému přidává další umírněný kališník Petr Strážnický z Kravař a společně s hejtmany litevského knížete Zikmunda Korybuta Dobešem Puchalou a Petrem Holým (Polákem?) útočí na hlavní město Moravy Olomouc. Po uzavření příměří na hradě Hlubočky před 23. březnem 1425 mezi Korybutovými hejtmany a katolickou stranou opavského knížete Přemka Opavského, Jana z Kravař na Jičíně a Jiřího ze Šternberka došlo k uzavření příměří husitské šlechty v čele s Janem Tovačovským a Petrem Strážnickým z Kravař s katolickou šlechtou Janem z Kravař, Jiřím ze Šternberka a dalšími 25. května 1425 v Olomouci.⁹ Koncem téhož roku po osobní prosbě o pomoc u husitů v Čechách pokračoval Jan Tovačovský v tlaku na Olomouc a pokoušel se dobýt znovu (mezi tím ztracenou) Kroměříž, přičemž byl odražen biskupským vojskem Jana Železného, uskupením knížete Přemka Opavského, Perenyiho uherskou posádkou v Přerově, Ladislavem z Ludanic a městskými oddíly z Olomouce a Litovle.¹⁰ Již od dubna roku 1426 se Jan Tovačovský spolu s Václavem z Kravař připravovali podle pokynů pražanů na tažení proti Sasku. V bitvě u Ústí nad Labem v červnu 1426 se oba spolu s Hynkem z Kolštejna, Bavorem z Pernštejna a ruským knížetem Fridrichem z Ostrógu podíleli na vítězství ve třetím vojsku Korybuta, pražanů a kališnické šlechty.¹¹ Na přelomu let 1426 – 1427 stál Jan Tovačovský z Cimburka v čele největší samostatné akce moravských husitů, kdy byly postupně dobyty města Přerov s posádkou Albrechta Habsburského, Nový Jičín, Fulnek, Odry, Hranice a klášter v Moravském Šternberku. Tak byl zničen hlavní spojenec města Olomouce uskupení opavského knížete Přemka, neboť města Nový Jičín a Fulnek patřili Janu z Kravař na Jičíně, Odry Jiřímu ze Šternberka a Hranice hradištskému klášteru.¹² V létě roku 1427 se Jan Tovačovský z Cimburka účastnil s další moravskou šlechtou vítězné bitvy u Tachova, kde právě jim měli být svěřeni urození zajatci 14. 8. 1427, kdyby ovšem neutekli.¹³ V říjnu 1427 pokračoval Jan Tovačovský v útocích na Olomouc, když zosílil blokádu Olomouce provoláním v Přerově a Tovačově, že každému, kdo bude zásobovat Olomouc, budou useknuty ruce a nohy.¹⁴ V roce 1428 se Jan Tovačovský s dalšími moravskými husity a posádkami a jejich veliteli jako s Dobeslavem Puchalou a ruským knížetem Fridrichem z Ostrógu připojili k velkému tažení radikálních bratrstev tábora a sirotků do Uher a do Slezska. Zásluhou Jana Tovačovského výprava získala Uherský Brod a vložila do něj husitskou posádku. Všichni tři výše jmenovaní jsou dosvědčeni při jednání s městem Místerberkem ve Slezsku.¹⁵ Po skončení tažení pokračoval Jan Tovačovský s dalšími husitskými posádkami a dokonce s naverbovanými sedláky

⁷Archiv český, čili staré písemné památky české a moravské, sebrané z archivů domácích i cizích (dále AČ), X, ed. J. KALOUSEK. Praha, s. 246 an.

⁸VÁLKA, J.: Počátek války o Moravu (1422 – 1423). (Studie k dějinám husitské revoluce na Moravě II.), Jižní Morava (dále JM), XVIII, 21, 1982, s. 60.

⁹HOSÁK, L.: Husitské revoluční hnutí v Olomouckém kraji. Olomouc 1960, s. 18 an., o příměří z 23. 3. 1425 na Hlubočkách, *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges von Jahre 1419 an.* (dále UB), I, II, Praha 1873, zde I, ed. F. Palacký, s. 385, č. 330, zápis dohody z 25. 5. 1425 in AČ, VI, s. 414, č. 19.

¹⁰BARTOŠ, F. M.: Husitská revoluce, Doba Žižkova 1415 – 1426, ČD, II, 7, Praha 1965, s. 214, pozn. 40 k osobní prosbě o pomoc ZAPLETAL, F.: Přerov za válek husitských, Přerov 1965, komentář, s. 28 k bojům o Přerov.

¹¹Fontes rerum bohemicarum (dále FRB), V, Praha 1890, ed. J. Emler, s. 594, podle kroniky Bartoška z Drahonice.

¹²BARTOŠ, F. M.: Zápisky v breviáři kněze Antocha z Přelouče z let 1422 – 1432. In: *Časopis archivní školy*, XII 1934, vyšlo 1936, s. 104, osvětlení situace JURK, Moravský severovýchod v epoše husitské revoluce, ref 3, s. 96-101.

¹³ŠMAHEL, ref 2, III, s. 198.

¹⁴UB, I, s. 551, č. 481.

¹⁵GRÜNHAGEN, C.: *Geschichtsquellen der Hussitenkriege*, *Scriptores rerum silesiacarum* (dále SRS), VI, Vratislav 1871, s. 59, č. 81.

v útocích na Olomouc v červenci roku 1428.¹⁶ V říjnu téhož roku se na Moravu dostal litevský kníže Zikmund Korybut, propuštěný z pražského zajetí na hradě Valdštejn u Turnova po jeho nezdařeném pravcovém převratu v Praze 16. dubna 1427. 27. října 1428 jednal s Janem Tovačovským v Tovačově a následující den v Přerově smířil Jana Tovačovského se Smilem z Moravan na Malenovicích, z čehož by se dalo i usuzovat, že zde došlo k rozkolu moravských šlechtických husitů a ke Smilově zmocnění se právě Přerova. Na těchto jednáních zřejmě došlo k dohodě o odstoupení posádky moravských husitů v Odrách pro litevského knížete Zikmund Korybuta a jeho hejtmana Dobeše Puchalu. Pravděpodobně bylo jednak počítáno s polskou pomocí pro dobytí Olomouce, na druhé straně zde kníže Zikmund Korybut dostal základnu pro své příští akce ve Slezsku.¹⁷ Jan Tovačovský z Cimburka je v té době již nepopíratelnou hlavou husitské šlechty na Moravě. V listině o příměří mezi katolickou a husitskou šlechtou z 1. února 1429 je po Janu z Kravař na Jičíně jako nejbohatším a zřejmě ještě katolickým šlechtici na druhém místě jmenován právě Jan Tovačovský z Cimburka jako nejdůležitější moravský šlechtický husita.¹⁸ Vzápětí poté ale Jan z Kravař přestoupil do řad moravských kališníků, neboť již na přelomu let 1429–1430 se s Janem Tovačovským zúčastnil velké spanilé jízdy husitů do Německa (srv. níže). Jan z Kravař byl spolu s Janem Tovačovským, Žibřidem z Bobolusk a Václavem z Kobeřic jedním z rukojmích příměří mezi radikálními bratrstvy a knížetem Přemkem Opavským z 28. září 1429, jímž se kníže Přemek zavazoval do roku přestoupit ke kalichu pod pokutou 4 000 kop gr. č.¹⁹ V roce 1429 napadl sirotčí a Tovačovského husitskou posádku v Uherském Brodě ruský kníže Fridrich z Ostrógu, který tehdy přešel na stranu Zikmundovu. Posádku zachránila rychlá pomoc ze strany Jana Tovačovského a Václava z Kravař.²⁰ Na přelomu let 1429–1430 se Jan Tovačovský spolu s Moravany Janem Jičínským z Kravař, Václavem z Kravař, Smilem z Landštejna a Benešem z Boskovic patrně účastnil velké jízdy bratrstev do Německa, neboť je jmenován v glejtu z 10. 2. 1430 vystaveném na hradě Beheimsteině markrabím Fridrichem Braniborským a doplněném březnovým sněmem v Praze pro jednání v Norimberku.²¹ 7. června 1431 je Jan Tovačovský jmenován v citačním listě vůdců obou radikálních bratrstev v čele s Prokopem Holým, vracejících se ze Slezska. Tehdy povolávají Jana Tovačovského a dalších 8 moravských šlechtických husitů jako Jana z Kravař, Voka ze Sovince a další ke srazu v západních Čechách před budoucí bitvou u Domažlic.²² V září 1433 (možná ale již v roce 1431) Jan Tovačovský spolu se slovenskými husity jako Ladislavem z Ludanic a jinými podnikl výpravu na střední Slovensko, kde dobyl města Nová Baňa, Prievidza, klášter Hronský Beňadik, snad i město Levica a vsadil husitskou posádku do Topolčan se sirotčím hejtmanem Janem Šmikovským ze Žďáru. Topolčany dobyl zřejmě až po 20. 9. 1433, poté se podle zprávy z 27. 11. 1433 pokoušel spojit s husitskou posádkou v Trnavě a s jejím velitelem Blažkem z Borotína a na jaře podle svědectví z 26. 3. 1434 zamýšlel údajně společně s sirotčími husitskými posádkami ve Skalici a Uherském Brodě napadnout a dobyt Bratislavu. V okolí Topolčan spolupracoval se slovenskými husity Ladislavem z Ludanic, Štefanem z Dolní Krnče, Tomášem Kerekem z Lipníka, Jiřím z Bošian a s Štefanem a Petrem z Chrabrian.²³ Na významném svatomartinském sněmu v Praze v roce 1433 se účastnil Jan Tovačovský v čele moravské šlechty jako Jiřího z Kravař, Ctibora z Cimburka, Beneše z Boskovic,

¹⁶UB, I, s. 632, č. 533.

¹⁷JUROK, Moravský severovýchod v epoše, ref 1, s. 103-106, podle UB, I, s. 646, č. 546.

¹⁸HOSÁK, ref 9, s. 23.

¹⁹BARTOŠ, F. M.: Husitská revoluce, Vláda bratrstev a její pád 1426 – 1437, ČD, II, 8, Praha 1966, s. 67 an., k příměří s knížetem Přemkem AČ, VI, s. 425, č. 29.

²⁰VARSÍK, B.: Husitské revoluční hnutí a Slovensko, Bratislava 1965, s. 47 an.

²¹BARTOŠ, ref 19, s. 68.

²²GRÜNHAGEN, ref 15, s. 104, č. 147.

²³VARSÍK, ref 20, s. 78, 121 an., 225 an., s. 300-302, č. 10-12, k slovenským husitům pánům z Ludanic LUKAČKA, J.: Ludanice 1242 – 1292, Ludanice 1992 a KANOVSKÝ, M.: Ludanice – stredisko slovenských husitov? In: Historický časopis (dále HČ), 40, 1992, s. 89-93, ke konjunkturálnímu přístupu uherské šlechty k husitství DVORÁKOVÁ, D.: Šfachtici z Ludanic a král Zigmund Luxemburský. In: 4č, roč. 48, 2000, s. 35-44.

Hlaváče z Mitrova a jiných. Na sněmu byl zvolen nový zemský správce Aleš Vřešťovský z Rýzmburka a jednalo se zde o podmínkách vyslání poselstva na Basilejský koncil.²⁴ V březnu roku 1434 operoval Jan Tovačovský znovu na západním Slovensku, kdy se chystal zaútočit na Bratislavu, přičemž jím podporovanou posádku v Topolčanech dvakrát v dubnu a v září 1434 oblehl Petr Čech z Levic. 9. září 1434 zemský hejtman Jan z Lomnice a Jan Tovačovský v čele moravské stavovské obce signují první porevoluční landfrýd na Moravě. V něm se s platností na 5 let obnovuje zemské zřízení a zemské soudy a hrozí se sankcemi proti husitským posádkám a oddílům bez jakéhokoliv pána.²⁵ Po porážce radikálních bratrstev v bitvě u Lipan 30. května 1434 tak Jan Tovačovský z Cimburka jako hlavní spojenec sirotčího husitského svazu dokončil naprostý obrat z revolučních pozic na stranu vítězné kališnicko-katolické pravicové koalice v Čechách. V letech 1434 – 1437 se postupně zcela rozešel s bývalými husitskými hejtmany Vilémem a Bočkem Puklicí z Pozořic, Janem z Messenpeka, bratřimi ze Šarova, Heraltem z Kunštátu a Janem Čapkem ze Sán jako stávajícími stoupenci Tábora a později polské kandidatury na český trůn. V roce 1435 zastupoval spolu se svým švagrem Jiřím z Poděbrad svou manželku Žofii z Kunštátu na zemském soudě v Brně.²⁶ V roce 1437 se Jan Tovačovský z Cimburka stal moravským zemským hejtmanem po Janu z Lomnice a Vaňku z Boskovic a po smrti císaře Zikmunda Lucemburského nastoupil cestu podpory rakouské a habsburské kandidatury na český trůn.²⁷ Jako nejvyšší představitel moravské stavovské obce si především hleděl zabezpečit úchvaty z časů husitské revoluce. Kromě původního panství Tovačov během vojenských akcí získal do svého majetku jako zástavy Hranice (v roce 1427), jímž udělil privilegium na výroční trh a další práva již v roce 1431, Uherský Brod (v roce 1428) a Přerov, krátce Hukvaldy (před rokem 1435), dědičně zřejmě Kojetín, Drahotůš po bratru Ctiboru Tovačovském a Oldřišov u Opavy a sňatkem se Žofií z Kunštátu hrad Skály u Jimramova a Lelekovice u Brna. Většina těchto panství se stala terčů útoků jeho bývalých husitských spojenců jako panství Hranice, Kojetín, Drahotůš a Oldřišov u Opavy, jež napadal bývalý oderský husitský hejtman Boček Puklice z Pozořic. Boček se dokonce zmocnil Tovačovského hradu a panství Drahotůš a od roku 1446 se na něm přes vznesený odpor Jana Tovačovského zakoupil, přestože Jan Tovačovský hrad prodal již v roce 1437 Heníkovi z Valdštejna (Tovačovský ho restituoval v roce 1463).²⁸ V roce 1439 po odstoupení kališnické strany v čele s Hynce Ptáčkem z Pirkenštejna od podpory polské kandidatury Kazimírovy na českou korunu v předchozím roce, pokračovali Vilém Puklice z Pozořic a Jan z Messenpeka v polských službách v útocích na Uhry proti stoupencům Albrechta Habsburského. Na jaře 1439 obsadili Uherský Brod Jana Tovačovského a v květnu a červenci odtud obsadili Skalici spolu s Blažkem z Borotína a ruským knížetem Fridrichem z Ostrógu. Vilém Puklice v průběhu roku 1439 dobyl i další Tovačovského město Přerov.²⁹ K narovnání mezi stoupenci jagellonské a habsburské kandidatury na Moravě došlo v zemském landfrýdu z 20. ledna 1440 a v podstatě mezi Čechami a Moravou poté na sjezdu 14. dubna 1440 ve Velkém Meziříčí. Na zmíněném sjezdu se Češi v čele s Hynce Ptáčkem zřekli podpory stoupenců tábořské a jagellonské strany

²⁴ŠMAHEL, ref 2, III, s. 280 an.

²⁵AČ, X, s. 250-254, správné datum landfrýdu u BARTOŠ, Vláda bratrstev, ref 19, s. 179, pozn. 14, k akcím na Slovensku VARSÍK, ref 20, s. 231-232.

²⁶URBÁNEK, ref 3, III, 1, s. 221; JUROK, Moravský severovýchod v epoše, ref 1, s. 131 an.

²⁷VÁLKA, J.: Dějiny Moravy, 1, Brno 1991, s. 149.

²⁸BRANDL, V.: Libri citationum et sententiarum seu knihy pŕhonné, (dále LC), III, Brno 1873, s. 449, 516, k zakoupení Drahotůš Die Landtafel des Markgrafthums Mähren, Olmützer Cuda, I, 1348 – 1466, ed. P. Chlumecký, J. Chytil, P. Demuth, A. Wolfskron, Brno 1856, (dále DZO), s. 385, č. 417, zápis z 9. 7. 1446, odpor Jana Tovačovského tamtéž, s. 387, č. 436, zápis z 8. 7. 1446. Prodej Heníkovi z Valdštejna, tamtéž, s. 366, č. 116, zápis z 12. 1. 1437. K vrácení Drahotůše roku 1463 URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 4, s. 133, tamtéž na s. 132 k dalším majetkům a získům ze sňatku se Žofií z Kunštátu.

²⁹LOSERTH, J.: Regesten zur Geschichte der mährisch-ungarischen Beziehungen vornehmlich in der Zeit hussitischen Söldnerbander, Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens (dále ZV GMS), XII, 1918, s. 67 an., č. 58, 59 a 64; URBÁNEK, R.: K historii doby Jiskrovy na Slovensku a na východní Moravě. In: Věstník královské České společnosti nauk (dále VKČSN), tř. fil. -hist. – filolog., XI, 1939, 2 část, s. 29, pozn. 115.

Viléma Puklice, Jana z Messenpeka, Jana, Čeňka a Vaňka z Šarova a Heralta z Kunštátu, Moravané v čele s Janem Tovačovským obdobně stoupenců habsburské strany a kromě toho se Jan Tovačovský střetl s Hynce Ptáčkem o kněze Fridricha z Poličky. Jan z Messenpeka byl donucen vydat Uherský Brod do 26. 6. 1440 a Vilém Puklice Přerov do čtyř týdnů od zmíněného sjezdu.³⁰ 5. 1. 1442 Boček Puklice a Jan Tunkl z Brníčka moravským stavům v čele s Tovačovským vydávají Přerov a dluhopis na 1 200 kop gr. č. Po smrti Viléma Puklice v roce 1441 a vyrovnání s Bočkem Puklicí Jan Tovačovský údajně nechal popraviti dalšího bývalého stoupence Tábora Heralta z Kunštátu na Lestnici (strýce Jiřího z Poděbrad) v Brně 19. 8. 1444, jemuž sám vydal glejt ze 14. 8. 1444. Za smrt svého strýce a správce svých moravských statků Moravské Třebové, Bouzova, Kunštátu a Boskovic sliboval Jiří z Poděbrad odvetu, ale věc pomohl urovnat zemský hejtman Jan Tovačovský.³¹ V čele Moravy se zemský hejtman Jan Tovačovský spolu s Albrechten ze Šternberka, Křištofem z Lichtenštejna a Hynkem ml. z Valdštejna účastnil zemského sněmu v Čechách žádajícího vydání krále Ladislava Pohrobka v listopadu roku 1446. V roce 1447 Jan Tovačovský se svou manželkou Žofií z Kunštátu, sestrou Jiřího z Poděbrad, určili Jiřího z Poděbrad správcem majetku svých nepnoletých dětí po své smrti.³² V roce 1449 poprvé Jan Tovačovský otevřeně vystupuje na straně Jiřího Poděbradského (od roku 1448 pána Prahy) spolu s Janem z Pernštejna při jeho akcích proti poslednímu táboritovi ve východních Čechách Janu Koldovi ze Žampachu na Náchodě. Patrně v této souvislosti vedl Jan Tovačovský téhož roku v únoru tažení moravských stavů proti Čeňkovi z Mošnova a jeho synům Janovi, Jiřímu a Oldřichovi, které donutil postupně vydat Hodonín a postoupit své hrady Světlov a Séhradice nejprve Pankráci od Sv. Mikuláše a 9. 5. 1449 je vydat za 4 200 zl. zemi Moravě. Hodonín v roce 1450 obsadil Václav Sudlice z Nezpečova, ohledně kterého se Jan Tovačovský 4. 5. 1452 obracel na Bratislavu, aby ho nepodporovala, neboť z Uher pod ochranou gubernátora Jana Hunyadyho škodil Moravě. Ještě v roce 1449, kdy 15. dubna Jednota poděbradská a strakonická dohodly roční příměří v Čechách a na Moravě, tak na Moravě se o příměří podle V. Pešiny přičinili Jan Tovačovský, Pertold a Jindřich z Lipé, Ctibor z Landštejna, Vok ze Sovince, Hynek z Prusinovic a Arkleb z Kunovic. V srpnu 1449 se Jan Tovačovský a moravští stavové nezúčastnili zřejmě generálního sněmu v Jihlavě, omlouvající se vyhnáním stoupence Strakonické jednoty Ješka Svojanovského z Boskovic z jím dobytého kláštera Rajhradu.³³ V roce 1451 se obrátil kazatel Kapistran před 15. srpna na Jiřího z Poděbrad v Čechách a na Jana Tovačovského na Moravě, aby umožnili svým poddaným přístup na jeho kázání, v odpovědi z 25. srpna Jan Tovačovský jako utrakvista Kapistranovu žádost odmítl, na což mu odpověděl opět Kapistran 3. září toho roku. Ve spolku vytvořeném 5. března 1452 za účasti Čechů, Moravanů, Rakušanů a Uhrů pro vydání následníka trůnu Ladislava Pohrobka z poručenství krále Fridricha III. Jan Tovačovský jako zemský hejtman zastupoval Moravu. 21. 6. 1452 Jan Tovačovský, Jan z Tvorkova a Jiskrův kancléř Mistr Jan z Bosny zprostředkovali na Slovensku narovnání mezi Janem Jiskrou z Brandýsa a Janem Hunyadym.³⁴ V červnu roku 1453 Jan Tovačovský rozeslal moravským stavům listy s oznámením o přijetí krále Ladislava Pohrobka za českého krále. Již v červenci byl novým králem

³⁰AČ, X, s. 256 an., č. XII, k 20.1.1440, AČ, X, s. s. 258 an., č. XIII, k 14. 4. 1440. Ke knězi Fridrichovi URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 1, s. 498, pozn. 1. Tamtéž ještě Urbánek nesprávně určil Jana z Helfštejna jako Jana z Pernštejna místo správného Jana z Messenpeka.

³¹DŘÍMAL, J.: Politika moravských královských měst za feudálních rozbrojů ve čtyřicátých letech 15. století. In: Sborník Matice moravské (dále SMM), 84, 1965, s. 132-156, zvl. s. 156, k 5. 1. 1442 AČ, X, s. 262, č. XV, tam se špatným datem 9. 2. 1442, k Heraltu z Kunštátu URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 2, s. 23, pozn. 3, 24, 26.

³²URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, s. 98, k roku 1446, DZO, I, s. 398, č. 585, zápis ze 6. 1. 1447.

³³URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 2, s. 364, 365; pozn. 1 obecně k tažení proti Koldovi v roce 1449, tamtéž, s. 367-368, pozn. 1 o příměří z 15. 4. 1449, tamtéž, s. 391 k 21. 6. 1452 o sněmu v srpnu roku 1449; CHALOUPECKÝ, V.: Středověké listy ze Slovenska, Bratislava 1937, s. 34, č. 31 k 9. 5. 1449, tamtéž, s. 58, č. 61 k 4. 5. 1452. K 9. 5. 1449 rovněž URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 49, č. 31.

³⁴URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 2, s. 563, pozn. 1, ke Kapistranovi, tamtéž, s. 631, pozn. 2; ke spolku CHALOUPECKÝ, Středověké listy ze Slovenska, ref 33, s. 81, č. 92 k 21. 6. 1452.

Vojenská história

ustaven do čela moravské zemské vlády spolu s olomouckým biskupem Bohušem ze Zvole a dalšími. Patrně s průvodem krále Ladislava Pohrobka dorazil Jan Tovačovský do Prahy 24. 10. 1453 a účastnil se i jeho korunovace 28. 10. 1453 spolu s Jiřím Poděbradským, Janem Huňadym, Janem Jiskrou z Brandýsa, Oldřichem Eicingerem, Pankrácem ze Sv. Mikuláše a Vaňkem z Boskovic. S většinou z nich se v Praze zdržel na dalších politických jednáních nejméně do 14. 12. 1453. Jan Tovačovský byl jako zemský hejtman jmenován do čela desetičlenné regentské rady na Moravě 7. 7. 1455. Rozsáhlé záští severomoravské šlechty v čele s Janem z Messenpeku, Matoušem Lukovským ze Šternberka, Bernardem Brumovským z Cimburka, Janem z Mošnova a jinými s hornoslezskými knížaty Bolkem a Mikulášem z Opolským aj. urovnal Jan Tovačovský a Jan Mukař z Kokor 28. 8. 1457.³⁵ Král Ladislav Pohrobek mu zapsal koncem své vlády 11. 9. 1457 na Přerově 2 000 zl. a poté ještě 1 000 zl. a 22. 11. 1457 těsně před svou smrtí mu potvrdil list na panství Tovačov.³⁶ Po smrti krále Ladislava Pohrobka opustil Jan Tovačovský definitivně habsburskou stranu a svou dřívější spolupráci s Jiřím z Poděbrad (od let 1447 – 1449) korunuje podporou prosazení krále Jiřího na Moravě. Tak ho nacházíme již ve Strážnici 8. – 9. února 1458, kde Jiří z Poděbrad sjednal svatební smlouvu své dcery Kateřiny a přátelskou dohodu s Matyášem Hunyadym, od 24. 1. 1458 zvoleným uherským králem Matyášem Korvínem, stejně jako s jeho odpůrcem Janem Jiskrou. V dubnu 1458 se Jan Tovačovský s moravskými pány a rytíři vyslovil pro nově zvoleného krále Jiříka, ale rozpor v otázce ve Vídni vězněného Oldřicha Eicingera, za kterého se postavil Jan Tovačovský, olomoucký biskup Tas z Boskovic a moravská šlechta oproti moravským městům, způsobil neúspěch sněmu. Podporu králi Jiřímu z Poděbrad vyslovil zemský hejtman Jan Tovačovský při Jiříkově korunovaci 7. května 1458 a to společně se svými dvěma syny Ctiborem a Janem ml. Na zpáteční cestě na Moravu doprovodil uherské biskupy, kteří krále Jiřího korunovali, a jež Jana Tovačovského požádali 20. 5. 1458 o glejt na cestu do Uher. Během vojenského tažení Jiřího na Moravu v květnu až listopadu roku 1458, kdy královské vojsko postupně dobylo 23. 5. Znojmo, po 15. 7. Brno a nakonec Jihlavu, od krále 16. 6. 1458 dostal potvrzené výsady země Moravy a asi zemské vlády a jako zemský hejtman mu pomohl v červnu toho roku svolat zemský sněm do Brna na 4. 7. 1458. Po neúspěšném dubnovém sněmu, kdy moravské panstvo a rytířstvo bylo ochotno přijmout za krále Jiřího, ale nikoliv královská města a duchovenstvo, na tomto červnovém sněmu kapitulovala většina královských měst na Moravě.³⁷ Král Jiří odměnil Jana Tovačovského 6. 10. 1458 zástavou hradu Uherského Ostrohu, který před ním od roku 1453 držel Jan Jiskra.³⁸ V říjnu 1458 se Jan Tovačovský spolu se Zdeňkem ze Šternberka účastnil na vpádu vojska Jiřího z Poděbrad do Rakouska s cílem dosáhnout uznání Jiřího z Poděbrad za českého krále od všech Habsburků, vymoci dřívější dluhy českým žoldněrům a osvobodit Oldřicha Eicingera. Stejně tak spolu s olomouckým biskupem Tasem z Boskovic a dalšími doprovázel Jiřího Poděbradského na jednání s císařem Fridrichem III. ve Znojmě v dubnu 1459, kdy bylo dohodnuto mezi Českou korunou a Rakouskem příměří na jeden rok. Na sjezdě krále Jiříka s císařem Fridrichem III. v Brně ve dnech 2. – 5. srpna roku 1459, kde bylo uzavřeno několik smluv Jiřího Poděbradského s císařem Fridrichem III. o válce proti Matyáši Korvínovi, mu a jeho ženě Žofii z Kunštátu král zapsal 14. 8. Kralice v ceně 1 600 zl. uher.³⁹ V druhé polovině

³⁵URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 2, s. 724, pozn. 1 k přijetí Ladislava Pohrobka, tamtéž, s. 744-747 ke korunovaci Ladislava a tamtéž, s. 765, pozn. 1 k 14. 12. 1453, týž, III, 4, s. 170 k smířcímu výroku z 28. 8. 1457; VÁLKA, J.: Dějiny Moravy, 1, ref 27, s. 154 k zemské vládě z roku 1455.

³⁶AČ, VI, s. 502, č. 53, VII, s. 572 a XVI, s. 135-136 k Přerovu a AČ, VI, s. 502, č. 54, XVI, s. 136-137 k Tovačovu.

³⁷ŠMAHEL, Husitská revoluce, IV, ref 2, s. 89-90; URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 3, s. 260 k jednáním ve Strážnici, s. 332 k podpoře O. Eicingera, s. 358, pozn. 2 k Urbánkem zpochybňované účasti na korunovaci, s. 367, pozn. 1 k žádosti uherských biskupů o glejt, s. 378-383 o tažení na Moravu, tamtéž, s. 382, pozn. 1 o potvrzení privilegií Moravy z 16. 6. 1458 (kde jmenován jako druhý za knížetem Přemkem Těšínským) a Tovačovského hejtmanství (z 18. 7. 1459, kdy vydal jako zemský hejtman glejt císaři Fridrichovi III.).

³⁸URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 5.

³⁹URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 3, s. 430 k tažení do Rakouska, s. 519, pozn. 1 k jednání o příměří, s. 540, pozn. 4 k zápisu 1 600 zl. uher. a tamtéž, s. 539-542 ke smlouvě ze srpna 1459.

roku 1459 Jan Tovačovský odstoupil z funkce zemského hejtmana, kterým se stal králův syn kníže Viktorin z Minsterberka. Stalo se tak buď z důvodů stáří nebo přece jen jakýchsi starších rozporů ohledně snad Heralta z Kunštátu nebo sporu o starožitnost rodu a přednost mezi gubernátorem a zemským hejtmanem roku 1457? Jan Tovačovský se svými syny Ctiborem a Janem ml. Tovačovským z Cimburka a dále Janem Jičinským z Cimburka přesto patřili k hlavním stoupcům krále Jiřího na Moravě. 8. 11. 1462 vytáhli všichni jmenovaní s českým králem Jiřím do Rakouska, aby zasáhli do konfliktu císaře Fridricha III. s vévodou Albrechtem Habsburským a Vídní. Jan Tovačovský se zúčastnil ještě zemského sněmu v Olomouci v lednu 1464, kde došlo k inkorporaci (přivtělení) Moravy k Čechám. Poté zemřel 27. února 1464 podle epitafu od Martina z Tišnova.⁴⁰ Funkci zemského hejtmana převzal po Jindřichu z Lipé později jeho syn Ctibor Tovačovský, význačný spisovatel a právník, autor *Knihy Tovačovské, Hádání pravdy se lží* a podobně.⁴¹ Ctibor s bratrem Jarošem vydali Albrechtu Kostkovi z Postupic zástavy Hranice a Přerov za zvýšený zápis na Bezděz a Bělou v hodnotě 10 000 kop gr. č. a v roce 1476 prodal Ctibor Vilému z Pernštejna i Drahotuše. Zůstal mu Tovačov, propuštěný králem Jiřím z Poděbrad roku 1470 z markrabského panství, Kojetín, Kralice a Ctiborem koupené Otaslavice a sňatkem s Eliškou z Mejlic získaná Náměšť. Druhý syn Jan ml. Tovačovský si vzal za manželku Magdalenu z Michalovic, sestru Jindřicha z Michalovic a od roku 1468 dědičku velkého majetku v Pojizeří v čele s Mladou Boleslaví, Toušní, Brandýsem a zmíněnými místy Bělá a Bezděz.⁴² V roce 1464 se tak uzavřela životní dráha šlechtického zástupce předního panského rodu na Moravě, který se stal rychle předním reformním husitou, potom se kalicha odřekl, opět se k němu navrátil a postupně stanul v čele husitské šlechty na Moravě, aby po skončení husitské revoluce jakoby konjunkturálně stanul na straně habsburské, a to od roku 1437 jako zemský hejtman a stejně konjunkturálně podporoval krále Jiřího z Poděbrad od let 1447 – 1449.

Blažek z Borotína (zemř. po roce 1447) se v pramenech objevuje až v závěru husitské revoluce. Rudolf Urbánek se domníval, že jej můžeme ztotožnit s Blažkem z Napajedel, který v dubnu 1425 dodával víno do husitské posádky v Dolanech tamějšímu hejtmanovi Petru Holému. Tehdy Blažek z Napajedel vystupoval jako služebník pana Dobeše z Tvorkova, předchozího majitele hradu Hlubočky u Olomouce, postoupeného právě husitovi Petru Holému.⁴³ Jako Blažek z Borotína se náhle vynořuje v čele příznivců husitů, kteří se lští během jarmarku zmocnili města Trnavy po 24. červnu 1432.⁴⁴ Je tedy otázkou, zda nebyl dokonce slovenského původu, na Moravě je jeho původ hledán v Borotíně u Jevíčka, ale mohl pocházet i z Čech. Nicméně jeho spojenectví se sirotky naznačuje spíše jeho původ z Moravy, kde většina moravské šlechty pod vedením Jana Tovačovského z Cimburka spolupracovala právě se sirotčím husitským svazem. V Trnavě Blažek z Borotína jako soudce „assessor“ předsedal městské radě a řídil město, přičemž od okolních vesnic vybíral holdy jako např. z Nesvad ve výši 120 zl. ročně.⁴⁵ V září 1433 podpořil výpravu moravských šlechtických husitů Jana Tovačovského z Cimburka na Slovensko, jež po dobytí Prievidze, Nové Baně, kláštera v Hronském Beňadiku a snad Levic a založení husitské posádky v Topolčanech, právě s podporou Blažkovy husitské posádky v Trnavě připravovala asi útok proti Bratislavě. V září toho roku totiž Blažek požadoval po Bratislavě odvedení kontingentu vína nebo desátek a v listopadu se údajně již chystal spojit s Tovačovským k předpokládanému útoku na Bratislavu. V dalším útoku Tovačovského na Bratislavu z března 1434 již ovšem Blažkova posádka v Trnavě nefiguruje, na rozdíl od sirotčích husitských posádek v Uherském Brodě a ve Skalicích.⁴⁶ Údajně v květnu a červnu

⁴⁰URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 4, s. 131, pozn. 269 ke složení hejtmanského úřadu a sporu o starožitnost rodu, s. 623, pozn. 50 k tažení do Rakouska v roce 1462, s. 132, ke smrti Jana Tovačovského.

⁴¹Tamtéž, III, 4, s. 131, 140; VÁLKA, Dějiny Moravy, 1, ref 27, s. 157 ke sněmu v lednu 1464.

⁴²URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 1, s. 154 k věnu Jana ml. Tovačovského v Čechách, týž, III, 4, s. 133, pozn. 276 ke Ctiborově rozsahu majetku.

⁴³URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 25, č. 7.

⁴⁴VARSÍK, Husitské revoluční hnutí na Slovensku, ref 20, s. 202-224.

⁴⁵Tamtéž, s. 204; k holdům z Nesvad tamtéž, s. 118.

⁴⁶Tamtéž, s. 121-122, 300-301, č. 10 a 11 (listy z 20.9. a 27. 11. 1433) a s. 302, č. 12 (list z 26. 3. 1434).

Vojenská história

1434 Blažek z Borotína z Trnavy a Jan Vrbenský ze Skalice podnikli výpravu na Žitný ostrov, kde dobyli Šurany a Nové Zámky. O něco později v srpnu a prosinci 1434 Blažek z Borotína začal vyjednávat přes určité zprostředkování Jana Čapka ze Sán právě v srpnu na jednání v Řezně s císařem Zikmundem, jemuž po dohodě asi na přelomu let 1434 a 1435 také město za výkupné odstoupil, takže císař s vojskem do Trnavy vstoupil 12. května 1435.⁴⁷ Patrně od císaře Zikmunda získal Blažek z Borotína před 13. 1. 1435 zástavu Veselí nad Moravou v ceně 9 000 kop gr. českých (většina výpalného za Trnavu?) V téže sumě 9 000 kop gr. č. totiž Blažek poháněl z dluhu a za jakési nedostatky při předání zástavy Veselí Lacka ze Šternberka na Lukově v roce 1440.⁴⁸ Asi téhož roku 1435 patrně rovněž zástavou obdržel Blažek z Borotína i sousední Bzenec, kde je dosvědčen mezi 20. 12. 1435 a rokem 1441 (na Veselí např. 2. 10. 1437).⁴⁹ Na vysvětlenou lze dodat, že Veselí a Bzenec spolu s Blatničkou obsadil svými posádkami Ctibor z Ctibořic při Zikmundově obléhání Haška z Valdštejna na Uherském Ostrohu v roce 1422. Uherský feudál Ctibor ze Ctibořic také Veselí, Bzenec a ještě Buchlov dostal od Zikmunda Lucemburského zástavou od tohoto roku 1422.⁵⁰ Odtud asi byla zástava Veselí Zikmundem Lucemburským v roce 1428 zprvu postoupena ruskému knížeti Fridrichu z Ostrógu v ceně 4 000 zl. uher. (Fridrich v té době za svůj dočasný přestup k Zikmundovi asi stejnou cestou a přibližně v témže čase získal Uherský Ostroh a Bzenec).⁵¹ I po opuštění husitských pozic Blažek z Borotína na Veselí působil samostatně jako kondotier na Slovensku. V květnu roku 1439 spolu s Vilémem Puklicí z Pozořic, Janem z Messenpeka a snad ruským knížetem Fridrichem z Ostrógu v polských službách útočili na Uhry, přičemž se objevili ve Skalici celkem se 400 jezdci.⁵² Ještě v březnu 1440 podnikli výpad na Topolčany patrně na vlastní pěst Blažek z Borotína, Jan z Messenpeku a Reinprecht z Eberštorfu na Ostrohu.⁵³ Na sjezdu polské a rakouské strany ve Velkém Meziříčí 14. dubna 1440 se Moravané zřekli podpory stoupenců rakouské (habsburské) strany včetně Blažka z Borotína na Veselí a Reinprechta z Eberštorfu na Uherském Ostrohu (tam po knížeti Fridrichovi z Ostrógu po roce 1435).⁵⁴ Blažek z Borotína Veselí právně ztratil před rokem 1447, kdy Zdeněk ml. ze Šternberka prodal Veselí Mikulášovi z Vojslavic a toho roku pohnal Blažka z Borotína a Jana ze Šternberka a Světlova, že mu Veselí neprávem drželi. Přitom se vyjevuje, že Šternberkové Aleš a Zdeněk odevzdali hrady Veselí a Světlov Zikmundovi Lucemburskému, za což jim v roce 1423 zapsal 12 000 kop gr. dluhu na Krivoklátě a Týřově.⁵⁵

Stejně tak je nejasný původ Petra Kutěje (zemř. asi 1433), objevujícího se v roce 1422 jako hejtman hradu Veverží z pověření krále Zikmunda Lucemburského. Tehdy po zabavení majetku původnímu majiteli jmenoval ho tu hejtmanem právě Zikmund a potvrdil v roce 1424 markrabí Albrecht Habsburský.⁵⁶ Je opět otázkou, zda šlo o místního nebo slovenského, případně uherského šlechtice, ač jeho bratr Jiří se píše z Břeclavi roku 1411 a roku 1433 odkazuje majetek po Petrovi Kutějovi svému služebníkovu a brněnskému měšťanovi Jakobovi Ryšavému.⁵⁷ Na

⁴⁷ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, III, s. 298 k žádosti Zikmundově na zprostředkování Jana Čapka na Slovensku, VARSÍK, Husitské revolučné hnutie a Slovensko, ref 20, s. 140, 211, k zprostředkování Čapkovu za odměnu od císaře BARTOŠ, Vláda bratrstev, ref 19, s. 182.

⁴⁸BRANDL, V.: LC, III, s. 444; ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, III, s. 299 k zástavě Veselí před 13. 1. 1435.

⁴⁹AČ, VII, s. 594, č. 68; k Veselí URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 25, č. 7.

⁵⁰HOSÁK, L.: Uherský Ostroh ve válkách husitských. In: Časopis Společnosti přátel starožitností českých (dále ČSPSČ), 43, 1935, s. 23-29, zvl. s. 28, k zástavě Ctibora ze Ctibořic z roku 1422 viz VARSÍK, Husitské revolučné hnutie a Slovensko, ref 20, s. 175.

⁵¹SEDLÁČEK, A.: Zbytky register králův římských a českých z l. 1361 – 1480, Praha 1916, č. 1006 (k Veselí). K Veselí a poté ostatním dvěma lokalitám VARSÍK, Husitské revolučné hnutie, ref 20, s. 47 an., 277.

⁵²LOSERTH, Regesten zur Geschichte der mährisch-ungarischen Beziehungen, ref 29, s. 67 an., č. 58, 59 a 64.

⁵³URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s.31; DRÍMAL, Politika moravských královských měst, ref 31, s. 140.

⁵⁴AČ, X, s. 258 an., č. XIII.

⁵⁵URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 4, s. 108, pozn. 204, kde též o držbě Světlova v roce 1447 Pankrácem od sv. Mikuláše, pohnaným Zdeňkem ml. ze Šternberka.

⁵⁶VARSÍK, Husitské revolučné hnutie a Slovensko, ref 20, s. 98, 302, č. 12 a poznámka.

⁵⁷PILNÁČEK, J.: Staromoravští rodové, Vídeň 1930, s. 508.

Zikmundově a katolické straně rytíř Petr Kutěj vytrval jako hejtman hradu Veveří, bojujícího s nedalekou husitskou tábořskou posádkou v Moravském Krumlově, nejméně do roku 1428. To nám dosvědčují zápisy faráře ve Veverské Bitýšce o činnosti pána panství Petra Kutěje jako přisvojovatele církevních desátků v roce 1426 a dokonce nejen jako usurpátora desátků, ale i vyvlastňovatele části vesnice a rolnických polí pod hradem Veveří v roce 1428.⁵⁸ Na zcela opačné straně vystupuje Petr Kutěj náhle v roce 1432, kdy se údajně měl pokusit o husitský převrat v Bratislavě. Přesto tu mohlo jít v jeho případě i o nařčení či jinou možnou dvorskou intriku. Podle zprávy z 26. 3. 1434 měli husiti vedeni Tovačovským a husiti z Uherského Brodu a ze Skalice napadnout Bratislavu. Petr Kutěj mezi nimi již být nemohl, protože někdy roku 1432 – 1433 zemřel v bratislavském vězení.⁵⁹

Jan Vrbenský (zemř. po 1436) se objevuje jako držitel Hodonína náhle v dějinách v roce 1431 vedle Nikolajka ze Ctibořic, držitele Buchlova, snad na základě odkazu v závěti Ctibora ze Ctibořic.⁶⁰ Uvedené spojení se synem Ctibora ze Ctibořic a samotným Ctiborem ze Ctibořic naznačuje jeho slovenský původ, ale vyloučen není ani původ z Moravy nebo z Čech, kam ho klade do Boleslavska R. Urbánek.⁶¹ Zde lze pro objasnění uvést, že Hodonín spolu s Uherským Hradištěm, Kunovicemi a Veselím obsadil svými posádkami uherský šlechtic Ladislav z Ludanic v Zikmundových službách již v roce 1421, přičemž v Uherském Hradišti je Ludanic doložen jako hejtman nejméně dvakrát v letech 1422 a 1425.⁶² Patrně před 14. dubnem 1432 Jan Vrbenský přešel na stranu husitů, neboť z toho dne máme zachovanou listinu jeho lenního pána Ctibora ze Ctibořic, že Jan z Vrbna jednal nečestně a připravil jej o hrad (Hodonín?).⁶³ Skalice se podle B. Varsika pro husity zmocnil Jan Vrbenský po 10. červnu 1432, tedy v podstatě ve stejné době jako Blažek z Borotína Trnavy. Zdá se, že podobně jako lstí dobyl Blažek z Borotína Trnavu i dobytí Skalice bylo překvapivé (zradou?). Jmenován tu je i Petr Strážnický z Kravař.⁶⁴ Zapojení husitských posádek ve Skalici a Uherském Brodě do plánovaného Tovačovského útoku na Bratislavu v březnu 1434 naznačuje příslušnost Skalice k sirotčímu husitskému svazu. Na druhé straně určité spojitosti s Trnavou a dokonce společné tažení Jana Vrbenského a Blažka z Borotína na Žitný ostrov proti Šuranům a Novým Zámkům v květnu a červnu roku 1434 naznačuje, že i příslušnost Trnavy k tábořskému svazu nemusí být nezpochybnitelná. Také k odstoupení Skalice králi Zikmundovi Lucemburskému došlo asi ve stejné době jako v Trnavě a sice na jaře (v březnu) 1435 a asi též za výplatu.⁶⁵ Hodonín držel Jan Vrbenský nejspíše do roku 1436, kdy byl zastaven Čenku z Mošnova, zástavnímu majiteli Uherského Ostrohu od roku 1435 a dědičnému majiteli blízkého Týnce od roku 1430 a Buchlova od roku 1437.⁶⁶

Jan Šmikovský ze Žďáru (zemř. po 1442) asi pocházel přímo z Čech, ale není vyloučen ani jeho původ z Moravy či Slovenska. R. Urbánek se vyslovil pro jeho český původ, když poukázal na Šmikousy u Hořovic.⁶⁷ Poprvé ho zaznamenáváme na opačné straně, když v roce 1430 bránil hrad Libštejn Fridricha z Kolovrat proti sirotkům a žatecko-lounskému svazu. 8. září 1430 hrad kapituloval s právem svobodného odchodu.⁶⁸ Protože se poté objevuje jako účastník tažení

⁵⁸MENČÍK, E.: Eine Notiz über Eichhorn-Bittschka, ZVMGS, X, 1902, s. 82 an.

⁵⁹VARSÍK, Husitské revolučné hnutie a Slovensko, ref 20, s. 122, 302, č. 12 (list z 26. 3. 1434).

⁶⁰Tamtéž, s. 139; k závěti tamtéž, s. 254.

⁶¹URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 22, č. 5, doklad o Janu z Vrbna na Hodoníně z 14. dubna 1432.

⁶²VARSÍK, Husitské revolučné hnutie a Slovensko, ref 20, s. 174.

⁶³CHALOUPECKÝ, Středověké listiny ze Slovenska, ref 33, s. 6, č. 5; URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 22, č. 5, vždy stejná listina z 14. 4. 1432.

⁶⁴VARSÍK, Husitské revolučné hnutie a Slovensko, ref 20, s. 89, 253-257.

⁶⁵Tamtéž, s. 122, 302, č. 12 k tažení na Bratislavu a tamtéž, s. 140 k tažení na Žitný ostrov a k odstoupení Zikmundovi.

⁶⁶TUREK, A.: Mošnov a rytíři z Mošnova do konce 15. století. In: Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 22, 1978, s. 10-18, zvl. s. 12, 14-15.

⁶⁷URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 20, s. 73, pozn. 381.

⁶⁸BARTOŠ, Vláda bratrstev, ref 19, s. 74.

sirotků na Slovensko v roce 1431 a jako hejtman nově založené husitské posádky v Topolčanech buď od října roku 1431 nebo září roku 1433, pravděpodobně přestoupil do řad sirotků. V září 1433 na střední Slovensko zamířila výprava moravských šlechtických husitů v čele s Janem Tovačovským z Cimburka, která na Slovensku dále podpořila s husitstvím sympatizující pány z Ludanic na Ludanicích a vypálila Prievidzu, Novou Baňu, klášter Hronský Beňadik a snad Levice.⁶⁹ S husitskou posádkou v Topolčanech tu spolupracoval slovenský husitský pán Ladislav z Ludanic na Ludanicích a nižší šlechtici z okolí jako Štefan z Dolní Krnče, Tomáš zvaný Kerek z Lipníka a Štefan a Petr z Chrabrian. V roce 1434 topolčanští husité dobyli Bánovce a spolupracovali se slovenskými husity Janem z Lieskovce na Súlově, Petrem z Lieskovce na Košeci a Mikulášem Soboňou z Janíkoviec na Súči a Vršatci. Z nejbližšího okolí vybírala topolčanská husitská posádka holdy jako od Nové Baně ve výši 100 zl. ročně, ale údajně i od zmíněných nižších šlechticů jako Štefana z Dolní Krnče.⁷⁰ V dubnu a září roku 1434 jej na Topolčanech oblehl nepřítel husitů Petr Čech z Levic, ale neúspěšně. Tehdy v dubnu měl údajně Jan Šmikovský podpořit ruského knížete Fridricha z Ostrógu v husitské posádce v Žilině, jenž právě obsadil Ružomberok a chtěl táhnout na Spiš, což se ale už nerealizovalo.⁷¹ Již 12. května 1434 se jednalo o výkupném za Topolčany ve výši 9 000 zl., ale dohoda o výkupném byla v Bratislavě uzavřena až 7. listopadu 1434, kdy bylo Šmikovskému vyplaceno 400 uherských dukátů.⁷² Po roce 1434 měl Šmikovského služebník Jan Ořečový konflikt s dalším bývalým husitským hejtmanem Janem Messenpekem, na jehož zboží údajně podnikl nájezd (na Hluk nebo Helfštýn?) Jan z Mesenpeka jej za to pohnal v roce 1437. Tehdy ho pohnal i Jan z Vartnova na Zdounkách a dokonce pohnal i Uherské Hradiště za to, že Jana Šmikovského vpustilo do města.⁷³ Nejméně od roku 1437 odešel nebo se vrátil Jan Šmikovský do Čech, kde od prosince roku 1437 zastával funkci hejtmana ve městě Slaný hlásícím se tehdy k habsburské straně v Čechách. Koncem roku 1438 a zvláště na Nový rok 1439 měl zde ozbrojený střet s oddílem města Mělníka, hlásícího se k polské straně a vypálil jejich dvůr v Hoříně. Na Nový rok nebo o něco později však za jeho nepřítomnosti ve Slaném proběhl převrat ve prospěch tábořské strany.⁷⁴ Po převratu ve Slaném, který se připojil k jagellonské, či přesněji tábořské straně, se zřejmě Jan Šmikovský vrací na Slovensko opět ve službách habsburské strany krále Albrechta a královny Alžběty. Prostředníkem tu mohly být Šmikovského pohledávky spolu s jinými za králem Albrechtem Habsburským, jejichž vyplacení se ujali římský král Fridrich III. a Alžběta. Za vyplacením těchto pohledávek zřejmě čeští žoldnéři s Janem Šmikovským, Jindřichem Čečkem z Pakoměřic a jinými přicházeli od června roku 1440 do Uher k Alžbětě. 10. října 1441 spolu s Jindřichem Čečkem z Pakoměřic kvitovali zaplacení sobě dlužných částek, Jindřich Čeček ještě 13. 6. a 24. 6. 1442.⁷⁵ Přesto Šmikovského staré spory ze Slaného s Alešem ze Šternberka, stoupencem Hynce Ptáčka z Pirkštejna, jemuž obsadil nějaký statek, se táhly až do let 1440 – 1442.⁷⁶ Šmikovského působení v Rakousku v roce 1441 máme dosvědčeno i z další strany, neboť toho roku si stěžují bratři Vilém a Boček Puklice z Pozořic, že jejich služebníci jeli ke Šmikovskému, ale při nakupování ve Vídni je

⁶⁹VARSÍK, Husitské revolučné hnutie a Slovensko, ref 20, s. 78 (k roku 1431), s. 121 an. (k r. 1433), s. 224-226 obecně.

⁷⁰Tamtéž, s. 224-251, k holdům z Nové Baně, tamtéž, s. 118.

⁷¹Tamtéž, s. 126 an.

⁷²Tamtéž, s. 232. Jinde se píše o výkupném 4 000 zl., srv. HOSÁK, L.: Účast českých žoldnéřů, s. 167, omylem u Topolčan asi o 9 000 zl., z toho 400 uher. dukátů vyplaceno 7. 11. 1434 u ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, III, s. 299.

⁷³URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 28, pozn. 110; BRANDL, V.: LC, III, s. 473, 526.

⁷⁴URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 1, s. 260, pozn. 1, s. 415-416, pozn. 4, ŠMAHEL, F.: Dějiny Tábora, I, II, České Budějovice 1988, 1990, zvl. II, s. 490, 543.

⁷⁵URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 1, s. 466, 507, 588, pozn. 2.

⁷⁶KARTOUS, P.: Habsbursko-jagellonské dvojládí v Uhorsku v letech 1440 – 1444. (Začiatky Jiskrovej vojenskej činnosti na území Slovenska). In: Historické štúdie (ďalej HŠ) 24, 1980, s. 225-263, zvl. s. 237 k Šmikovského příchodu na Slovensko. K sporům s Alešem ze Šternberka URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 1, s. 477, pozn. 2, s. 722, pozn. 2.

tamější královský maršálek a měšťané zajali, oběsili a koně a zbroj zabavili. Mnohem později k 24. srpnu 1457 potvrdil Jindřich Šmikovský ze Žďáru spolu s Mikulášem ze Žďáru a jinými Vaňkovi z Rachmanova (Mladvaňkovi) závazek, že se ze svého (Mladvaňkova) hradu Neubach v Rakousku nebude již mstít králi Ladislavu Pohrobkovi.⁷⁷ Neurčitě v roce 1457 je na Slovensku zmiňován tento Jindřich Šmikovský ze Žďáru jako syn Jana Šmikovského. Asi poslední zpráva o Jindřichovi Šmikovském pochází z roku 1462, kdy je jmenován na straně císaře Fridricha III. v jeho bojích s vévodou Albrechtem Habsburským spolu s Janem Tovačovským, Janem z Mošnova a Týnce a Hynkem Tamfeltem z Lucka.⁷⁸

Z doby pohusitské a poděbradské se předmětem naší pozornosti stanou právě bývalí husitské hejtmány a husité, většinou táboři či jejich spojenci a nyní po skončení husitské revoluce a v době bezvládní po roce 1437 stoupcenci polské kandidatury prince Kazimíra na český trůn. Po neúspěchu polského tažení v roce 1438 a zvolení Albrechta Habsburského českým králem (1438 – 1439) nicméně za polskou kandidaturou na český trůn zůstala právě strana Tábora v čele s Bedřichem ze Strážnice, jejímž jakýmsi spojovacím můstkem k Polsku se na Moravě stali právě bývalí táboři a sice hejtmán Vilém a Boček Puklice z Pozořic, Jan z Messenpeka, Jan Tunkl z Brníčka (ten z pomezí Čech a Moravy, tím se zabývat nebudeme) a bývalý sirotčí husitský hejtmán Jan Čapek ze Sán. Čapkovým zetěm se později stal vůdce bratříků Jan Talafús z Ostrova a zmínit lze rovněž bratříckého hejtmána Martin Brčál z Dobré. Bývalý tábořský husitský hejtmán Mikuláš Sokol z Lamberka se hned po Lipanech obrátil na stranu císaře Zikmunda. Na opačné katolické straně lze rovněž zmínit významného vojevůdce habsburské strany v Uhrách Jana Jiskru z Brandýse, rovněž rodáka ze severní Moravy, Mikuláše z Bítova na Šaumberce a Petra Romana z Vítovic na Zlíně.

Mikuláš Sokol z Lamberka (asi před 1400 – 1446) proslul jako tábořský husitský hejtmán a syn známého předhusitského šlechtice Jana Sokola z Lamberka. Měl bratra Jaroslava Sokola, strýce Vaňka z Lamberka a Březníka a dceru Kateřinu z Lamberka. Všichni postupně patřili k původní bojové družině či lapkovskému bratrstvu Jana Sokola z Lamberka na jeho hradě Lamberk u jihomoravské Náměště (postaveném asi kolem roku 1370 jeho dědem Jaroslavem z Kninic).⁷⁹ Po smrti otce Jana Sokola otrávením při návštěvě u krále Vladislava Jagielly v Toruni dne 28. září 1410 byli dosud neplnoletí synové Mikuláš a Jaroslav Sokolové nějaký čas asi v letech 1410 – 1415 vychovávaní na královském dvoře v Krakově.⁸⁰ Z těchže let 1410 – 1419 máme ale první zprávy o působení především staršího Mikuláše Sokola v bojové družině na hradě Lamberku, např. o přípravách dobytí Ivančic a Pohořelic.⁸¹ Patrně na vlastní pěst se protloukající nižší šlechtic Mikuláš Sokol v prvních letech husitské revoluce, se před 10. zářím 1424 přiklonil k taborskému husitskému svazu. Tehdy je jmenován v příměří „starého Tábora“ s Oldřichem z Rožmberka a po odchodu Jana Žižky jako šlechtický spojenec Tábora.⁸² Přesto jako jediný ze „starého Tábora“ se účastnil Žižkovy jediné výpravy na Moravu na podzim roku 1424. Patrně tam byl jen sám za sebe, což naznačuje i zpráva *Kroniky starého kolegiáta* o jeho hejtmánství nad sirotky. O rok později ho nacházíme mezi třemi moravskými rukojmími (spolu s Hyncíkem z Holštejna a Benešem z Boskovic) tábořské strany ve vršovickém míru s pražany z 17. září 1425.⁸³ Potom

⁷⁷HOSÁK, L.: Účast českých žoldnéřů na bojích v Rakousích v l. 1439–1460, Sborník vysoké školy pedagogické v Olomouci. In: Historie V, 1959, s. 168 k roku 1441, tamtéž, s. 183, k roku 1457.

⁷⁸URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 73, pozn. 381, k poslední zprávě z roku 1462 týž. Věk poděbradský, ref 3, III, 4, s. 619, pozn. 38.

⁷⁹PILNÁČEK, Staromoravští rodové, ref 92, s. 418-419.

⁸⁰DVORSKÝ, F.: Náměšťský okres. In: Vlastivěda moravská (dále VM), Brno 1908, s. 110-113; DOBIÁŠ, J.: Dějiny královského města Pelhřimova a jeho okolí. Praha, II, 1936, s. 51 an.

⁸¹HOFFMANN, F.: Bojové družiny před husitskou revolucí na západní Moravě. In: Moravský historický sborník (Moravica historica), Brno 1986, s. 78, 80.

⁸²AC, III, s. 245-248, č. 32.

⁸³ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, III, s. 155 k účasti na Žižkově výpravě, s. 158 k jeho hejtmánství nad sirotky. Jmenovitě ke třem moravským rukojmím BARTOŠ, Doba Žižkova, ref 10, s. 211.

jej několik let ztrácíme ze zorného pole. V glejtu markrabího Fridricha Braniborského vystaveném v Beheimsteině 10. 2. 1430 pro 30 husitských představitelů na jednání s veřejným slyšením v Norimberku 23. dubna 1430 je po Menhartu z Hradce, Janu Jičínském z Kravař, Vilému Kostkovi z Postupic, Beneši Mokrovouském z Hustiřan a jiných jmenován jako pán na Červené Řečici. Toto panství mu táboři svěřili do poručenství (údajně od let 1421 – 1428), zatímco sousední Pelhřimov spravovali po jeho dobytí svými hejtmany.⁸⁴ Na přelomu září a října 1431 vedl Mikuláš Sokol s bratrem Jaroslavem a Arnoštem z Leskovce na Humpolci, Janem Kamarátem z Žirovnice a Sezimou z Kunštátu a Jevišovic táborskou výpravu do Rakouska k Altenburgu a Perneggu za rakouským vínem. Na zpáteční cestě byl zaskočen Lipoltem Krajířem u Waidhofenu (Bejdova) či u Kirchbergu 14. října 1431, poražen a kořist mu odejmuta. Jeho bratr Jaroslav byl zajat a předán markrabímu Albrechtu Habsburskému do Vídně, kde byl vězněn nejméně do ledna 1433. Obdobný výpad do Rakouska provedl buď on nebo Jan Pardus z Horky v únoru roku 1433.⁸⁵ Na svatomartinském sněmu koncem roku 1433 se účastnil za stranu Tábora spolu s jinými hetmany jako s Otíkem z Lozy, Přibíkem z Klenového, Chvalem z Machovic, Matějem Loudou z Chlumčan a Janem Blehem z Těšnova. V době Lipan z táborských šlechtických spojenců splnil svou povinnost jen Jan Kolda ze Žampachu, ostatní buď otevřeně zradili a přešli na opačnou stranu jako Menhart z Hradce, Petr Zmrzlík, Arnošt Leskovec, Mikuláš z Landštejna, Přibík z Klenové a Jan Malovec z Pacova nebo čekali, jak vše dopadne jako Mikuláš Sokol a Jan Bleh.⁸⁶ Po Lipanech se stal členem poselstva zvoleného na prvním porevolučním sněmu v Praze 24. června 1434 k císaři Zikmundovi do Řezna vedle kališnických pánů Menharta z Hradce, Jindřicha z Vartenberka, Hynce Ptáčka z Pirkštejna a za Moravu Václava z Kravař. Za rytíře vedle čtyř zástupců Prahy a čtyř členů z radikálních měst zde figurovali Vilém Kostka z Postupic, Beneš Mokrovouský z Hustiřan, Jan Smiřický a asi za Moravu Mikuláš Sokol. Také pro další jednání s císařem Zikmundem a legáty koncilu v Brně v červnu a červenci 1435 byl zvolen za české poselstvo Mikuláš Sokol s Hynce Ptáčkem, Menhartem z Hradce, Jiřím z Vizmberka a Matějem Loudou z Chlumčan.⁸⁷ Na tomto sněmu se vyplácely zbytky odměn zrádným českým šlechticům a někteří byli odměňováni pozemkovými majetky třeba ve formě zástav. Tak asi tehdy dostal Mikuláš Sokol od císaře Zikmunda zástavu panství Hukvald v ceně 600 kop gr. č. Zikmund chtěl údajně odškodnit Mikuláše Sokola za panství Červenou Řečici, již chtěl vrátit svému dvořanovi a původnímu držiteli Jankovi z Chotěmic v roce 1415. Proto snad Mikuláš panství Hukvaldy 8. 8. 1435 vrátil olomouckému biskupovi Pavlovi z Miličína, čímž snad naznačil, že náhradu nepřijímá. Ale císař Zikmund asi prosadil svou a zástavu panství Hukvald ve zvýšené sumě 3 000 kop gr. č. znovu Mikulášovi udělil 25. února 1437.⁸⁸ Současně ovšem Janek z Chotěmic vrácenou mu zástavu Červené Řečice v listopadu 1437 postoupil v ceně 7 000 kop gr. č. Mikuláši Trčkovi z Lípy.⁸⁹ Po jihlavském sněmu a přijetí císaře Zikmunda za českého krále v červenci roku 1436 vydal Zikmundovi Čáslav (obdobně jako Vilém Kostka, Diviš Bořek z Miletínka, Jan Smiřický a Vřesovec), kde zřejmě hejtmnil až do roku 1437.⁹⁰ Od prosince 1437 se hlásil ke straně rakouské a tak při příjezdu Albrechta Habsburského mu s městskou radou 11. června 1438 vydal město Čáslav, načež 13. 6. vstoupil Albrecht do Prahy a 29. 6. 1438 se konala jeho korunovace.⁹¹ Před 16. 10. 1438 se neznámým způsobem snad vojensky zmocnil Hukvald bývalý sirotčí husitský hejtmán Jan Čapek ze Sán. Mikuláši Sokolovi

⁸⁴ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, III, s. 224 ke glejtu z roku 1430.

⁸⁵Tamtéž, s. 244 an., 266.

⁸⁶Tamtéž, s. 279, 293.

⁸⁷Tamtéž, s. 297, 307.

⁸⁸SEDLÁČEK, Zbytky register králův, ref 51, s. 182, č. 1315 k 8. 8. 1435; ADAMUS, A.: Sbíрка listin k dějinám města Ostravy, Ostrava 1929, s. 23-24, č. 14.

⁸⁹ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, IV, s. 56 vysvětlil celé jednání kolem zástavy Červené Řečice.

⁹⁰BARTOŠ, Vláda bratrův, ref 19, s. 198-199, 203.

⁹¹URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 1, s. 260 an., pozn. 1 k účasti Mikuláše Sokola v habsburské straně od konce roku 1437, s. 337 k vydání Čáslavi 11. 6. 1438 a účasti Mikulášově na korunovaci Albrechtově 29. 6. 1438.

nezbylo než se stáhnout na svůj rodový hrad Lamberk, patrně zastavený klášter Želiv, v závěru husitské revoluce dobyté hrady Vartenberk (Stráž pod Ralskem) a Falkenberg s husitskou posádkou Jana Kolúcha (po roce 1437) v severních Čechách a od císaře Zikmunda zřejmě udělené Buřenice u Královic, Březovice u Kutné Hory a Opatovice v roce 1437 a Hrádek a Vilémovice zmiňované v roce 1446.⁹² V létě roku 1438 v době střetu stoupců kandidatury Albrechta Habsburského se stoupcenci kandidatury Kazimíra Jagellonského v bojích u Tábora se na habsburské straně objevil Mikuláš Sokol spolu s Jakoubkem z Vřesovic, Janem Smiřickým a Jiřím z Vizmburka, zatímco na jagellonské straně stanuli Jan Čapek ze Sán, Svojše ze Zahradky, Jan Hertvík z Rušinova a Václav Carda z Petrovic. Z toho důvodu není vůbec vyloučeno, že Jan Čapek jako účastník polské výpravy Kazimírovy do Čech v červnu roku 1438 se násilím zmocnil Sokolova hradu Hukvald, což nasvědčuje jedna místní pozdní zpráva ze 16. století.⁹³ V červenci roku 1439 byl vyslán spolu se Zbyňkem z Hazmburka, Janem ze Smiřic, Janem z Rabštejna a několika pražskými měšťany ke královně Alžbětě do Uher, aby přijela do Prahy ke korunovaci. K té již nedošlo pro časnou smrt Albrechta Habsburského v říjnu toho roku. Královna Alžběta po smrti svého manžela a po narození dědice trůnu Ladislava Pohrobka 22. února roku 1440 hledala pomoc u římského krále Fridricha III. Habsburského, kterého 23. srpna 1440 učinila poručníkem Ladislava Pohrobka a současně od června povolávala na pomoc české žoldnéře Mikuláše Sokola z Lamberka, Jana Šmikovského ze Žďáru, Jindřicha Čečka z Pakoměřic a především Jana Jiskru z Brandýsa. Mikuláš Sokol dokonal svůj obrat od tábořského husitského hejtmana vstupem do služeb královny vdovy Alžběty. Březnový sněm v Praze v roce 1441 rozhodl jednat o podmínkách přijetí Ladislava Pohrobka za českého krále a vyslal k zástupcům královny Alžběty a krále Fridricha III. na pomezí země poselstvo v čele s Menhartem z Hradce, Mikulášem Sokolem z Lamberka, Jakoubkem z Vřesovic a pražskými měšťany. Titíž vyjednávali ve Vídni s králem Fridrichem III. v červenci roku 1441 o vyplacení českých pohledávek ve výši 100 000 zl., což bylo sníženo na 50 000 zl. Menhart z Hradce, Mikuláš Sokol z Lamberka a Albrecht z Koldic se podíleli v září toho roku i na jednáních o smíru mezi královnou Alžbětou a králem Vladislavem Varnenčíkem a v říjnu mezi Alžbětou a králem Fridrichem III. v Bratislavě.⁹⁴ Údajně to byl Mikuláš Sokol, kdo jako její rádcé v Komárně v roce 1441 navrhl povolání Jana Jiskry z Brandýsa do jejich služeb.⁹⁵ Za to byl několikrát královnou Alžbětou odměněn různými statky jako v roce 1441 (např. 7. 10. 1441). V roce 1442 Mikuláš Sokol v čele habsburské strany porazil nejvyššího hejtmana polského krále Vladislava Varnenčíka Jana Čapka ze Sán v bitvě u Bratislavy. Naposledy je zmiňován v moravských půhoných knihách v roce 1446.⁹⁶

Původně nižší šlechtic Jan Čapek ze Sán (kolem roku 1400 – 1452) ze Sán u Kolína ve středních Čechách se po bohaté životní dráze stává čelnou osobností druhého nejvýznačnějšího husitského svazu a sice východočeských sirotků. V rámci tažení jejich svazu postupně od června roku 1425 nabývá dalších majetků jako panství Český Dub a Mnichova Hradiště, později v únoru roku 1433 hrad Hamrštejn a v březnu roku 1435 hrad Grabštejn

⁹²JUROK, Moravský severovýchod v epoše, ref 1, s. 167 an., HOFFMANN, F.: Jihlava v husitské revoluci. Havlíčkův Brod 1961, s. 166 k Želivu a ANDĚL, R.: Husitství v severních Čechách, Liberec, 1961, s. 85 k Falkenberku a Vartenberku, PILNÁČEK, Staromoravští rodové, ref 92, s. 418-419 k Buřenicím, Březovicím a Opatovicím v roce 1437 a Hrádku a Vilémovicím v roce 1446.

⁹³ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, IV, s. 76 k rozložení stran; JUROK, J. a kol., Dějiny města Příbora, N. Jičín – Příbor 2002, s. 39, pozn. 36, k dobytí Hukvald Čapkem podle pozdní zmínky olomouckého biskupa Viléma Prusinovského z roku 1566.

⁹⁴URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 1, s. 447, pozn. 2 – Mikuláš Sokol mezi českými posly k Alžbětě v červenci roku 1439, s. 507, pozn. 1 k příchodu Mikuláše Sokola s jinými žoldněři k Alžbětě od června roku 1440, s. 576 k Mikulášově poselství s jinými z březnového sněmu roku 1441 k přijetí Ladislava Pohrobka, 589 pozn. 2 a 3 k Mikulášově poselství k jednání o dluhy s králem Fridrichem III. v červenci 1441, mezi Alžbětou a Vladislavem v září a mezi Alžbětou a Fridrichem III. v říjnu 1441.

⁹⁵DVORSKÝ, Náměšťský okres, ref 80, s. 120.

⁹⁶CHALOUPECKÝ, Středověké listiny ze Slovenska, ref 33, s. 13, č. 10 k 7. 10. 1441, k úmrtí Mikuláše Sokola PILNÁČEK, Staromoravští rodové, ref 92, s. 418.

s husitskou posádkou Mikuláše z Keuschberka – vše v severních Čechách.⁹⁷ Jan Čapek se nenadále objevuje jako hejtman sirotků v červnu roku 1425, kdy společně s tábory z Nymburka postupně dobývá Mladou Boleslav, Michalovice a johanitskou komendu v Českém Dubě a v červenci vypaluje Mimoň, Jablonné a Bělou pod Bezdězem. Podruhé v srpnu roku 1427 zasáhl Čapek s hotovostí Hradeckého kraje u Náchoda proti Slezanům, ale již zde se nechal vylákat daleko od města a byl nakonec poražen.⁹⁸ V roce 1431 snad poprvé jako vrchní hejtman sirotků vedl tažení do Lužice, kde 19. března dobyl Lubaň a v září přes Slezsko (dovzděčen spolu s Otíkem z Lozy jako pečetitel přestupu knížete Přemka Opavského ke kalichu z 28. 9. 1431) táhl do Uher, kde dobyl hrady Likavu a Lednici a v říjnu Nitru a možná založil husitskou sirotčí posádku v Topolčanech. Na moravských hranicích u Bánova byli sirotci pod Čapkem Uhry poraženi. Čapek poté svaloval vinu za porážku na tábory, kteří před sirotky použili tutéž cestu a údajně zbořili most přes Váh. Ke smíření snad došlo až na sněmu v Praze po 10. 2. 1432 za účasti Prokopa Holého, Otíka z Lozy, Jana Čapka a Prokūpka, když se ustavovalo první poselstvo na koncil do Basileje a smluvila se společná výprava do Lužice a Slezska.⁹⁹ V roce 1432 společně s novým velitelem táborského polního vojska Otíkem z Lozy (místo Jakuba Kroměšína z Březovic) 24. června uzavřeli příměří se slezskými knížaty za 1 600 kop gr. č., mezi 24. 7. a 11. 8. titíž uzavřeli spojenectví husitských Čech s polským králem Vladislavem Jagiellem v Pabjanicích, 23. srpna uzavřeli příměří se Saskem a Durynskem s výpalmým 5 000 zl., 8. září opět titíž přímo ze sněmu v Kutné Hoře vypověděli nepřátelství velmistru řádu německých rytířů Pavlu Russdorfovi a 13. září přijali polovinu z 10 000 zl. výpalmého za příměří se Saskem a Durynskem. V listopadu roku 1432 a v únoru roku 1433 jednal Jan Čapek s posly polského krále zřejmě o připravované výpravě proti řádu.¹⁰⁰ Tehdy opět došlo k zostření vztahů mezi tábory a sirotky, jak dokládá stížný list táborských hejtmanů z Nymburka z února roku 1433 a prohlášení Bedřicha ze Strážnice ve Pščině v dubnu 1433, že by táboři raději táhli na pomoc litevskému knížeti Svidrygellovi než polskému králi Vladislavovi jako sirotci. 22. 3. 1433 Čapek v rámci sirotků uzavřel příměří s Oldřichem z Rožmberka. Po 20. dubnu toho roku sirotci vyrazili přes Lužici, Braniborsko, Novou Marku a Pomořany do Pruska. Zpočátku zřejmě i s Korybutovým hejtmanem Dobešem Puchalou, později se spojili s polským vojskem pod vedením Sudivoje z Ostrorógu. Po dobytí Tczewa a kláštera Olivy u Gdaňska v srpnu téhož roku se výprava vrátila do Čech. V Baltském moři na závěr tažení se nechal Jan Čapek s dalšími husity pasovat na rytíře. Výprava samotná a další okolnosti (vztah k Zikmundu Lucemburskému, Zikmundu Korybutovičovi) nasvědčují již rostoucím rozporům mezi tábory a sirotky, kdy táboři v čele s Janem Pardusem z Horky a Bedřichem ze Strážnice na své výpravě do Uher zřejmě záměrně zamířili přes Polsko v roce 1433. V říjnu se sirotci vedení Čapkem dostavili k obléhání Plzně a na svatomartinském sněmu na konci roku vystoupil Čapek na podporu dobytí Plzně.¹⁰¹ 2. 5. 1434 po shromáždění vojsk kališnicko-katolické jednoty navštívil Jan Čapek Nové Město pražské a požádal spolu s jinými Prokopa Holého o návrat do čela radikálních bratrstev. Tamtéž 6. května kališnicko-katolické vojsko získalo bohatou kořist v Čapkově domě a pokladnu sirotčího bratrstva uloženou na faře u P. Marie Sněžné u kazatele Jakuba Vlka. Zatímco Prokop Holý odešel získat posily na Táborsko, Čapek na Hradecko a Boleslavsko, byl Prokūpek Prokopem Holým 6. května požádán o ukončení obléhání Plzně a přitážení ku Praze. 30. května 1434 ovšem Jan Čapek spolu s velitelem jízdy táborské domácí obce

⁹⁷ANDĚL, Husitství v severních Čechách, ref 92, s. 58, 81-82 a 84, 93.

⁹⁸ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, III, s. 168, 198.

⁹⁹Tamtéž, s. 233, 244-245; BARTOŠ, Vláda bratrstev, ref 19, s. 101-102, 106 k Čapkovým obviněním a dočasnému smíření s tábory.

¹⁰⁰ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, III, s. 254-257, 258, 266.

¹⁰¹Tamtéž, s. 404, pozn. 522, 268, 275, 279, BARTOŠ, Vláda bratrstev, ref 19, s. 150, pozn. 20 o nevlí mezi tábory a sirotky a s. 151 o Čapkově pasování na rytíře.

Ondřejem Keřským z Řimovic utekli z bitvy u Lipan proti kališnicko-katolické jednotě do Kolína. Zde druhý den přislíbili podrobit se nejbližšímu červnovému sněmu.¹⁰² Na sněmu v Praze po 24. červnu roku 1434 se Jan Čapek za sirotky a Mikuláš z Padařova za tábory podrobili pod trestem ztráty cti a zaplacení pokuty 10 000 kop gr. čes. zemské vládě v čele s Alešem Vřešťovským z Rýzmburka. Současně se Čapek dostal do delegace zvolené sněmem k císaři Zikmundovi do Řezna. Na jednáních s císařem v srpnu téhož roku byl Čapek požádán o zprostředkování odstoupení husitských posádek na Slovensku. Čapek byl zvolen do delegace k císaři do Bratislavy i na říjnovém sněmu. V Bratislavě zřejmě v prosinci zprostředkoval odstoupení posádek a sice do konce roku v Likavě, Lednici a Žilině a na začátku roku 1435 ve Skalici a na jaře téhož roku v Topolčanech a v Trnavě.¹⁰³ Po prohrané bitvě u Lipan v roce 1434 se Čapek postupně uchýlil na Moravu.¹⁰⁴ Zde se objevuje již v roce 1437, kdy ho zde pohání před olomoucký biskupský soud nám známý Boček Puklice z Pozořic.¹⁰⁵ Od tohoto roku zřejmě Jan Čapek nějaký čas přijal pohostinství polského královského dvora v Krakově, kde připravoval polskou kandidaturu na český trůn po Zikmundově smrti v prosinci roku 1437. Po menším výpadu v únoru do Uher (srv. níže) a v březnu 1438 k Olomouci (zde patrně Čapek zpusťošil statek Štěpána z Vartnova na Sudičích u Opavy) vytáhla hlavní polská výprava s pretendentem trůnu Kazimírem Jagellonským z Krakova v červnu roku 1438 a před Hradcem Králové stanula 6. 7. 1438. Účast v ní přijaly všechny síly odpírající rakouské habsburské kandidatuře Albrechta Habsburského. Vedle polských vůdců zástupce národní strany Sudivoje z Ostrorogu a zástupce katolikomagnátské strany Jana Teczyňského se ve vojsku objevují bývalí polští a ruští husité působící v České koruně jako Korybutovi hejtmané Dobeš Puchala a Petr Polák, nyní podolský starosta, a ruský kníže Fridrich z Ostrógu a konečně zástupci Čechů – tábořský vůdce a nástupce Prokopa Holého Bedřich ze Strážnice a bývalý sirotčí vůdce Jan Čapek ze Sán.¹⁰⁶ Výprava po získání Hradce Králové přitáhla v září k Táboru, kde proběhlo nerozhodné vojenské střetnutí, a tak po neúspěchu při pokusu o Prahu skončila polská vojenská kampaň v Čechách neúspěšně. Od polské kandidatury se v Čechách odvrátila kališnická strana Hynka Ptáčka z Pirkštejna a nadále polskou kandidaturu i po smrti Albrechta Habsburského v roce 1439 podporovali pouze táboři a na Moravě jejich stoupenci tj. bývalí husité Vilém a Boček Puklice z Pozořic, Jan z Messenpeka, Jan Tunkl z Brníčka, též Jan, Čeněk a Vaněk z Šarova a Heralt z Kunštátu spolu s Janem Čapkem ze Sán. Čapek se někdy během polského tažení v roce 1438 (prvně zde jmenován 16. 10. 1438) zmocnil na Mikuláši Sokolovi z Lamberka jednoho z největších moravských panství Hukvaldy s městy Příborem, Ostravou, Brušperkem, Místkem a Frenštátem. Toto panství a pevný hrad Hukvaldy u Příbora ovládal až do své smrti v roce 1452.¹⁰⁷ Staral se všemožně o hospodářský rozvoj a vojenské zabezpečení tohoto panství. Významné privilegium s řadou nových výsad jako městským právem podle měst Nového Jičina a Příbora, právem odúmrti, právem rybolovu, osvobozením ode všech robot, přidělením pasek apod. udělil Jan Čapek 25. 7. 1445 městu Frenštátu. Na panství udělil znovu některá biskupská léna (např. Čertovu Lhotku Janu Studénkovi ze Studénky v roce 1444) a jiná nová léna vytvořil, zdá se, že zejména pro své spolubojovníky jako Nikla Jarčoviče ve

¹⁰²ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, III, s. 291-295; BARTOŠ, Vláda bratrstev, ref 19, s. 169 o dobytí Nového Města pražského.

¹⁰³ŠMAHEL, Husitská revoluce, ref 2, III, s. 297-299.

¹⁰⁴MACEK, J.: Husité na Baltu a ve Velkopolsku, Praha 1952.

¹⁰⁵LECHNER, K.: Die ältesten Belehnungs- und Lehengerichtsbücher des Bisthums Olmütz, Brno I, II, 1900, 1902, zde II, s. 323 a 328.

¹⁰⁶HECK, R.: Tabor a kandidatura Jagielloňska v Czechach (1438 – 1444), Vratislav 1964, s. 125 an. K březnové výpravě v roce 1438 a Janu Čapkovi BRANDL, V.: LC, III, s. 549, půhon z roku 1446.

¹⁰⁷VACH, M.: Jagellonská kandidatura v Čechách a její ohlas na Slovensku v letech 1438 – 1439. In: Česko-polský sborník věd právních, Praha 1955, s. 200 an. K výčtu straníků Tábora a Polska z roku 1440 AČ, X, s. 258 an., č. XIII.

Staříči v roce 1438 a fojta Velíka v Metylovicích v roce 1439.¹⁰⁸ Hrad Hukvaldy se mu stal vítanou základnou pro jeho vojenské akce v Uhrách, Rakousku a případně Polsku. Již před tažením z června 1438 podnikl v únoru Jan Čapek ze Sán a Petr Polák zřejmě na vlastní pěst ale v polských zájmech útok na uherskou Spiš jakoby na odvrácení pozornosti, ale s cílem donutit krakovský dvůr k zásahu v Čechách.¹⁰⁹ Po návratu z Čech v roce 1438 se Jan Čapek stal jedním z nejdůležitějších velitelů polských jednotek v Uhrách a od ledna roku 1442 potom dokonce nejvyšším hejtmanem polského krále Vladislava Varnenčíka v Uhrách až do smrti tohoto krále v roce 1444, jenž tak nedosáhl svého cíle personální unie Polska s Uhrami. Ve dvou nejvýznamnějších bitvách se stoupenci rakouské habsburské strany a kandidatury Ladislava Pohrobka na český a uherský trůn si Jan Čapek vždy odnesl porážku – v roce 1440 v bitvě u Košic prohrál s Janem Jiskrou z Brandýsa a Janem Talafúsem z Ostrova a v roce 1442 v bitvě u Bratislavy prohrál s Mikulášem Sokolem z Lamberka.¹¹⁰ I na Slovensku získal Jan Čapek ze Sán významný majetek od polského krále Vladislava Varnenčíka, a sice zástavu hradů Strečno a Starý hrad u Žiliny v ceně 6 000 zl. v letech 1442 – 1446.¹¹¹ V souvislosti s Čapkovým bojem proti habsburské straně v Uhrách bylo zřejmě jeho pozvání do Rakous v listopadu 1441 od členky protikrálovské opozice Vandaly z Wolfsau na její hrad Angern. Jan Čapek odtud jménem Vandaly v roce 1442 opověděl římskému králi Fridrichovi III. Habsburskému a celé zemi Rakousům, přičemž o svou kořist nepřišel ani zde (4 000 zl. uher. aj.). Později se s Vandalou z Wolfsau soudil právě o tuto kořist.¹¹² Po smrti krále Vladislava Varnenčíka na křížové výpravě u Varny v roce 1444 vyklízejí Poláci pole v Uhrách. Jan Čapek ze Sán se osamostatňuje a stává se jedním z vůdčích představitelů bratřického hnutí v Uhrách a zejména na Slovensku. Toto hnutí bývalých členů husitských posádek na Slovensku, ale i husitů z Čech a dalších žoldnéřů polské a rakouské strany bojující o Uherskou korunu vrcholilo právě v letech 1444 – 1458. Čelným představitelem bratříků zůstal Jan Čapek pouze v letech 1444 – 1451. V těchto letech např. v květnu 1445 spolu s Janem Messenpekem bojuje proti Pankrácovi od Sv. Mikuláše u Žiliny a o něco později v prosinci téhož roku 1445 se spojuje s týměž Bočkem Puklicí, Petrem Romanem z Vítovic i s Pankrácem proti hraběti Jiřímu ze Sv. Juru a Pezinka. Opětovně s Bočkem Puklicí, Janem Messenpekem, Petrem Romanem z Vítovic a Valentínem z Majetína pustošili statky hrabat Emericha a Jiřího ze Sv. Juru a Pezinku u Topolčan a v Pováží v květnu roku 1449.¹¹³ V těchto letech jej na Moravě v roce 1446 žalovali z dluhů 200 kop gr. čes. Smil z Důbravice a Oldřich Štos z Branic a Dřevohostic a v roce 1448 Franěk z Hartmanovic z 18 kop gr. čes.¹¹⁴ V té době uzavřel Jan Čapek definitivně své účty s Polskem, když v Krakově dne 3. 7. 1448 kvitoval polského krále Kazimíra IV. za vyplacení dlužné částky za jeho vojenskou službu Polsku v Uhrách ještě v době krále Vladislava Varnenčíka. Téhož roku pak Čapek stvrzoval i smlouvu mezi moravskými a uherskými stavy.¹¹⁵ Jako uznávaný diplomat a prostředník zasáhl v říjnu 1449 do sporu polského krále Kazimíra a slezského pána

¹⁰⁸Státní okresní archiv (dále SOKA) N. Jičín, pobočka Frenštát, f. Archiv města (dále AM) Frenštátu, listina č. 5, vidimus ze 3.7.1576, k Frenštátu, A. ADAMUS, Sběrka listin k dějinám Moravské Ostravy, s. 25-26, č. 16, k Čertově Lhotce a k novým lénům SOKA Frýdek - Místek, f. Archiv obce (dále AO) Staříč, listina č. 1, listina z 15. 10. 1438, Zemský archiv (dále ZA) Opava, pobočka Olomouc, f. Arcibiskupství olomoucké (dále ACO), sign. E 1 a 16, listina z 29. 3. 1439.

¹⁰⁹KARTOUS, P.: Akcie polských vojsk na území Slovenska v letech 1438 – 1439. In: Historický časopis (dále HČ), 21, 1973, s. 35 an.

¹¹⁰URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 34 an.

¹¹¹KOČIŠ, J.: Od Čachtic po Strečno. Martin 1989, s. 178 an.

¹¹²HOSÁK, Účast českých žoldnéřů, ref 50, s. 166 an.

¹¹³CHALOUPECKÝ, Středověké listy ze Slovenska, ref 33, s. 17, č. 13 pro rok 1445, s. 29, č. 26 pro rok 1449;

URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 36, 42.

¹¹⁴BRANDL, V.: LC, III, s. 559, 568, 578 a 676.

¹¹⁵URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 43, pozn. 186.

Mikuláše z Vladěnína.¹¹⁶ Stejně tak si spolu s rytíři z Moravan, Janem Tunklem z Brníčka a Janem z Hincendorfu a Bystratic urovnal své vztahy s moravskou zemskou vládou v roce 1450, přičemž mu to nijak nebránilo pokračovat ve vojenských akcích a např. v obležení hradu Tošku ve Slezsku.¹¹⁷ V závěrečném období svého života v letech 1451 – 1452 se Jan Čapek přiklonil v Uhrách proti silicím pretencím uherské strany národní v čele s Janem Hunyadym na stranu habsburkou vedenou hejtmanem Janem Jiskrou z Brandýsa. Posily těchto českých a slovenských bratříků Jana Čapka, Martina Brcála z Dobré a tehdejšího Jiskrova hejtmana Jana Talafúsa z Ostrova se přidaly k Jiskrovi před jeho rozhodujícím střetnutím s Janem Hunyadym v bitvě u Lučence v září roku 1451 a i s jejich pomocí Jan Jiskra Hunyadyho porazil. Naposledy se dozvídáme o Janu Čapkovi ze Sán 22. 9. 1452, kdy spolu s Vaňkem z Rachmanova, Bernardem z Brumova a Matúšem Kurovským ze Šternberka aj. opověděli Hunyadově měšť Bratislavě, že ji zničí vinohrady.¹¹⁸ Poté zprávy o Čapkovi utichají, takže zřejmě někdy na podzim 1452 zemřel. To odpovídá i situaci v držbě hradu Hukvaldy na severovýchodní Moravě, která se uvádí mezi léty 1438 – 1452. Jan Čapek zde projevil jak politický, tak hospodářský rozhled, když si jednak kolem svého zástavního hradu Hukvaldy vybudoval kromě bývalých biskupských lén některá nová léna, udělená jeho bojovníkům (v roce 1438 Staříč, 1439 Metylovice, 1444 Čertova Lhotka u Ostravy),¹¹⁹ tak na druhé straně pečoval o rozmach měst Frenštátu (např. zrušení odúmrti aj.) a snad Ostravy, jimž udělil dalekosáhlá privilegia v letech 1445 a 1446.¹²⁰ Jeho dceru Žofii si vzal Jan Talafús z Ostrova, dědic panství Hukvaldy.

Boček Puklice z Pozořic (kolem 1400 – zemř. po 1463), pokud vystupuje v pramenech, tak zcela jednoznačně jako husitský hejtman. Původem z rodu markraběcích manů z jihomoravských Pozořic u hradu Vildenberka u Blanska (tam od roku 1386) a z markraběcího lenního dvora Drnovic u Vyškova (tam od roku 1379), dostal se zřejmě nejprve do služeb některé z jihomoravských tábořských posádek, tam vznikajících od roku 1423 – Třebíč, Moravský Krumlov, Pohořelice, Ivančice, Jevišovice a částečně Břeclav.¹²¹ Na severní Moravu se dostává v samém závěru husitské revoluce a sice do husitské posádky v Odrách. Ta v tomto období prodělala závažný vývoj v tom smyslu, že z původní posádky moravských šlechtických husitů Jana Tovačovského z Cimburka (asi 1427 – 1428) se stala česko-polskou husitskou posádkou pod velením litevského knížete Zikmunda Korybutoviče a jeho hejtmana Dobešlava Puchaly (1428 – 1432), přidruženou k tábořskému svazu. Po odchodu Zikmunda Korybuta do nové husitské posádky v Hlivicích a Dobešlava Puchaly do nové husitské posádky v Klučborku v roce 1430 začal zde stále více převažovat vliv nejmocnějšího husitského svazu – a sice tábořského svazu. Již podle svědectví z 31. 10. 1428 a z roku 1429 uzavřel kníže Zikmund Korybut spojení místo s pražany, nyní s tábory Prokopa Holého. S Prokopem Holým Korybut jednal v srpnu 1429 na severomoravském hradě Sovinci, možná právě o připravované velké spanilé jízdy husitů do Slezska v příštím roce.¹²² Po roce 1430 není již kníže Zikmund

¹¹⁶NĚMEC, E.: Listinář Těšínska, I, č. 202, listina z 8. 10. 1449.

¹¹⁷SOKA Olomouc, f. AM Olomouc, Sběrka listin, sign. č. 3 254, listina z 7. 7. 1450.

¹¹⁸JUOK, Moravský severovýchod v epoše, ref 1, s. 133, 135-136, 139, 141-142, V. CHALOUPECKÝ, Středověké listy ze Slovenska, ref 33, s. 55, č. 57, list Jana Jiskry z 1. 7. 1451 měštům Levoči, Košicím, Prešovu a Bardějovu (a Bardějovu z 8.8.1451) a s. 97, č. 110, list Ladislava Hunyadyho Bratislavě z 22. 9. 1452.

¹¹⁹SOKA Frýdek-Místek, f. AO Staříč, listina č. 1, listina z 16. 10. 1438, ZA Opava, pobočka Olomouc, f. ACO, sign. E 1 a 16, listina z 29.3. 1439 a ADAMUS, A.: Sběrka listin k dějinám města Ostravy, s. 25-26, č. 16.

¹²⁰SOKA Nový Jičín, f. AM Frenštát, listina č. 5, vidimus ze 3. 7. 1556, ADAMUS, A.: Sběrka listin k dějinám města Ostravy, s. 26-27, č. 17 listina z 16. 7. 1446 a souhrně JUOK, Moravský severovýchod v epoše, ref 1, s. 144, 167-170.

¹²¹PILNÁČEK, Staromoravští rodové, ref 92, s. 179.

¹²²Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376 – 1430, ed. A. Prochaska, in: Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, tom. VI, Krakov 1882, s. 860, č. 1374, list Zikmunda Lucemburského knížeti Vitoldovi z 30. 8. 1429, Bratislava.

Vojenská historie

Korybut v Odrách doložen, ač v roce 1431 ztratil svou posádku v Hlivicích. V Odrách je v roce 1431 jmenován hejtman Abraham, pouze dohadem je možno uvažovat o pozdějším polském husitovi Abrahamu ze Zbaszyna, který tehdy navštívil Prahu (mohl to ale být i kněz Abraham Hauska z Moravy). V roce 1432 podniká z Oder úspěšný výpad proti klášteru Hradisko u Olomouce a Kroměříži hejtman Smil z Moravan, snad zástupce původních moravských šlechtických husitů. Nicméně v roce 1433 a později až asi do roku 1437 působí na Odrách právě Boček Puklice z Pozořic. Z dalších jeho vojenských akcí je zcela patrné, že postupoval ve shodě s tábory, ale i s táborsko-polským hejtmanem Dobeslavem Puchalou. Situace v roce 1433 po náporu slezských knížat Bernarda Opolského a Mikuláše Ratibořského na táborsko-polské posádky ve Slezsku v Klučborku, Byčíně, Kunštátu a později Rybníku se měnila velmi rychle. Právě z důvodu ohrožení slezských posádek sem zamířila tábořská spanilá jízda mezi 9. 3. 1433 a 10. 4. 1433, což jsou data přítomnosti výpravy ve Šternberku a Pščině. Mezitím táboři pacifikovali situaci ve Slezsku a založili zde novou posádku v Rybníku. Záhy po odtahování táborů do Polska a Uher pod hejtmany Bedřichem ze Strážnice a Janem Pardusem z Horky kníže Přemek Opavský před 28. 4. 1433 dobyl oslabené Odry, které možná posílily tábořskou výpravu.¹²³ Nicméně zdejší nebo tábory vyslaný hejtman Boček Puklice z Pozořic téměř obratem dobyl Odry zpět ještě před 13. 5. 1433, kdy již z Oder táhl na pomoc Dobeši Puchalovi v Klučborku, obleženém Bernardem Opolským. Cestou byl ovšem poražen knížetem Mikulášem Ratibořským, který se mohl domnívat, že šlo o pomoc určenou tábořskému Rybníku. Boček Puklice byl donucen vrátit se do Oder, kde je jako hejtman jmenován k 26. 5. 1433 a podle nejnovějšího zjištění V. Štěpána dokonce v roce 1435 s 500 jezdcí, chystajícími se táhnout na pomoc knížeti Zikmundu Korybutovi na Litvu v jejím konfliktu s Polskem. Kníže Mikuláš Ratibořský poté po 27. 5. 1433 přes zásah husitům nakloněného knížete Bolka V. Opolského dobyl jak husity obsazený Rybník, tak i Bytom.¹²⁴ Boček Puklice z Pozořic po střetech se slezskými knížaty v závěru husitské revoluce před rokem 1437 odešel z husitské posádky v Odrách na hrad Drahotůš u Hranic, kterého se téhož roku zmocnil na Janu Tovačovském z Cimburka (ačkoliv ten ho prodal Heníkovi z Valdštejna) a jež si právně zabezpečil vložením do zemských desk v roce 1446. V posledně zmíněném roce Boček Puklice naopak odprodal ves Buk a hospodu v Radvanicích Závíši z Kunčic.¹²⁵ Patrně z Oder podnikal výpady zejména proti svému bývalému spojenci hlavě moravských šlechtických husitů a tehdejšímu moravskému zemskému hejtmánovi Janu Tovačovskému z Cimburka na jeho panstvích Hranice, Drahotůš, Kojetín a Oldřišov u Opavy, Janu z Raduně na Raduni, Janu z Doloplaz na Bravinném u Bílovce a Viktorínovi ze Šumvaldu na Šumvaldě u Uničova. Je možné, že za Puklicí, který dobyl město Žarov ve Slezsku v roce 1436 nebude Vilém Puklice, ale spíše Boček Puklice. Ba co více Boček se dopouštěl v době bezvlády otevřených loupeží (na měšťanu Lukáši Zalcarovi z Olomouce a Anežce z Valdštejna) a přeпадů obchodních cest jako v roce 1447 proti dalšímu bývalému husitovi Pavlu ze Sovince „že on s svými služebníky v této jednotě a v mírné zemi pobrali mi a mým chudým lidem XIV tuní herynkuov, vozy, koně a jiné věci k tomu a to mi jest řekl zaplatiti a toho jest neučinil“.¹²⁶ Co je ale důležité, postupně byl svým bratrem, rovněž bývalým husitským hejtmánem Vilémem Puklicí z Pozořic vtažen do skupiny stoupenců polské kandidatury Kazimírovy na český trůn v roce 1438, po smrti císaře a českého krále Zikmunda Lucemburského v roce 1437. Poté, co jeho bratr Vilém s Janem Messenpekem obsadili Uherský Brod a Přerov, přibírá jej Vilém ve společné držení Přerova v roce 1440. V letech 1441, 1445 – 1449 podniká s bratrem Vilémem a jinými výpady až do Uher, v prvně jmenovaném roce v polských službách.

¹²³GRÜNHAGEN, ref 15, Geschichtsquellen, SRS, VI, s. 124, č. 182.

¹²⁴HLAVÁČEK, I.: Poznámky k problému „Husitství a Slezsko“, HT 4, 1981, s. 126; GRÜNHAGEN, Geschichtsquellen, ref 15, SRS, XII, s. 50. Nejnověji historik Dr. V. Štěpán dokládá Bočka na Odrách ještě v roce 1435.

¹²⁵DZO, I, s. 385, č. 417, zápis z 9. 7. 1446 k Drahotůši a tamtéž, s. 387, č. 444 k Boku a Radvanicím.

¹²⁶BRANDL, V. LC, III, s. 449, 516, 496, 506 a 448, loupeže potom na s. 675, 676. K Drahotůši v roce 1446 DZO, I, s. 385, č. 417 a odpor Jana Tovačovského tamtéž, s. 387, č. 436. K Žarovu podle G. Biermanna URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 4, s. 144, pozn. 295, JUROK, Moravský severovýchod v epoše, ref 1, s. 120-122, 131 a 144.

V prosinci 1445 potom s Janem Čapkem, Petrem Romanem z Vítovic a Pankrácem proti hraběti Jiřímu ze Sv. Juru a Pezinka a v květnu 1449 na Slovensku u Topolčan s Janem Čapkem, Janem Messenpekem, Petrem Romanem z Vítovic a Valentinem z Majetína na Slovensku u Topolčan proti hrabatům Emerichovi a Jiřímu ze Sv. Juru a Pezinku. O tom srv. více u Jana Čapka ze Sán a Viléma Puklice z Pozořic. Jako vyslanec krále Jiřího z Poděbrad se spolu s Albrechtem Kostkou z Postupic náhle objevuje na polském sněmu v listopadu roku 1458. Jménem krále Jiříka nabízeli oba Polsku uzavření přátelské smlouvy a poté jednali přímo s králem Kazimírem IV. v Krakově ohledně urovnání pohraničních sporů a možného prostřednictví ve válce Polska s Řádem.¹²⁷ Zde je možno ještě zmínit, že po Vilémovi Puklici Boček Puklice kromě listu na Přerov zřejmě zdědil i jeho vlastní panství Štramberk, které držel v letech 1441 – 1460. Posledně zmíněného roku po něm panství Štramberk zdědil Burian Puklice z Pozořic (až do roku 1471), který v tomtéž roce odprodal od panství biskupská léna Nové Albrechtice a Zákřovice olomouckému biskupovi Tasovi z Boskovic, který je ovšem ještě v tomto čase let 1460 – 1461 propůjčil našemu Bočkovi Puklici. Na svém hlavním panství hradu Drahotúši Boček Puklice působil do roku 1463, kdy ho odprodal kravařskému dědici Janu z Cimburka na Jičíně.¹²⁸ Můžeme se jen dohadovat, že se uchýlil ke svému příbuznému Burianu Puklicovi na Štramberk. Burian Puklice spolu se Zichem Kelečským z Bítova na Šaumberce ještě v roce 1466 podnikali výpady do Slezska na vlastní pěst a téhož roku se připojili k tažení Ctibora Tovačovského z Cimburka, Viktorína z Minsterberka a Jana Talafúse z Ostrova a 900 českých a slovenských bratříků do Slezska, kde zvítězili v bitvách u Pačkova 11. 6. 1467 a u Frankeštejna 16. 6. 1467 nad protivníky krále Jiřího Poděbradského.¹²⁹

Vilém Puklice z Pozořic (kolem 1400 – 1441), bratr Bočka Puklice přišel na severní Moravu rovněž z její jižní části a asi obdobným způsobem, neboť je v letech 1430 – 1432 jmenován hejtnanem tábořské husitské posádky v Moravském Šternberku. Podle jiného zdroje byl tamějším husitským hejtnanem Mikuláš z Drnovic, ale zde je právě možná kontaminace obou jmenovaných, neboť Puklicové z Pozořic kromě Pozořic u Blanska drželi od r. 1379 markraběcí lenní dvůr Drnovice u Vyškova.¹³⁰ Jako bývalý husitský hejtnan ve Šternberku se Vilém Puklice z Pozořic postupně zmocnil celého panství Štramberk, když jeho část a sice vesnici Studénku nějakým způsobem získal již v roce 1434 či v letech 1436 – 1441 (někdy je tu asi nesprávně jmenován Jan Puklice).¹³¹ Město Štramberk s okolím a některými biskupskými lény (Skorotín, Nové Albrechtice, dvůr Neuhybel a půl vsi Sedlnic) získal patrně před rokem 1437 a poslední část panství s vesnicemi Veřovice, Mořkov, Hodslavice, Rohlinu, Žilinu, Bludovice a Životice skoupil 12. 1. 1437 od dědice Jana z Kravař, a sice Ctibora z Cimburka na Jičíně.¹³² Na rozdíl od svého loupeživého bratra Bočka měl Vilém Puklice jen několik finančních sporů s okolní šlechtou (rovněž Heník z Valdštejna aj.).¹³³ Mnohem aktivněji než jeho bratr se také zapojil do zápasů o polskou kandidaturu Kazimírovi v Čechách a v Uhrách. Na jaře 1439 po předchozích výpadech Jana Čapka ze Sán a Petra Poláka v únoru 1438 na Spiš, ruského knížete

¹²⁷URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 3, s. 442-443, předtím k letům 1445 a 1449; CHALOUPECKÝ, Středověké listy ze Slovenska, ref 33, s. 17, č. 13, s. 28, 29, č. 26, URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 36, 42.

¹²⁸LECHNER, K.: Die ältesten Belehnungs- und Lehengerichtsbücher, I, s. 41, tam ke Štramberku v l. 1441 – 1460. K Drahotúši v roce 1463 BARTOVSKÝ, V.: Hranický okres, VM, Brno 1909, s. 162.

¹²⁹ZA Brno, f. A 1, Stavovské listiny, sign. 379, list z 20.6.1466, FIALOVÁ, V.: Dva opovědné listy z 15. století. In: Naše Valašsko 5, 1939, s. 6 an.

¹³⁰ROLLEDER, A.: Geschichte der Stadt und des Gerichtsbezirkes Odrau, Steyer 1903, s. 58; STIEF, J.: Geschichte der Stadt Sternberg, Šternberg 1929, s. 10 a k lennímu dvoru Drnovice PILNÁČEK, Staromoravští rodové, ref 92, s. 179.

¹³¹KAPRAS, J.: Pozůstatky knih zemského práva knížectví opavského, I, II, Praha 1806, 1908, zde II, s. 30, 37. V letech 1436 – 1441 s Bočkem Puklicí.

¹³²DZO, I, s. 365, č. 98. K biskupským lénům potvrzeným v roce 1437 K. LECHNER, Die ältesten Belehnungs- und Lehengerichtsbücher, I, s. 41.

¹³³BRANDL, V.: LC, III, s. 475, 485, 429 a 427.

Fridricha z Ostrógu z Veselí či Uherského Ostrohu v roce 1438 k Trnavě a snad do Gemeru k hradu Gede (Hodějovu?) spolu s Janem z Messenpeka dobyli Uherský Brod bývalého husitského spojence a nynějšího moravského zemského hejtmana Jana Tovačovského z Cimburka a zaútočili na uherské Pováží. Tak v květnu 1439 oba spolu s ruským knížetem Fridrichem z Ostrógu a bývalým husitským velitelem posádky v Trnavě Blažkem z Borotína obsadili Skalici v Uhrách Pankráce od Sv. Mikuláše a Ladislava z Necpal se 400 jezdcí a v červenci téhož roku se prvně jmenovaní dva pohybovali na moravsko-uherském pohraničí s 300 jezdci a 400 pěšími.¹³⁴ Postupně si Uherský Brod převzal jako svůj opěrný bod Jan z Messenpeka a Vilém Puklice asi ještě v roce 1439 dobyl na Janu Tovačovském další jeho město Přerov, zatímco třetí kondotiér kníže Fridrich z Ostrógu odešel do Malopolska na pomoc konfederaci Spytka z Melsztyna, ustavené 3. 5. 1439 proti uzavření dohody mezi Polskem a Albrechtem Habsburským a proti domácí klíče krakovského biskupa Zbyhněva Olešnického a poražené později v bitvě u Grotníků.¹³⁵ Po brzké smrti Albrechta Habsburského došlo v České koruně nejprve k uzavření landfrýdu 20. 1. 1440 a o něco později 14. 4. 1440 dohody obou stran polské (jagellonské) a rakouské (habsburské), přičemž Češi polské strany se na Moravě zřekli svých stoupenců výslovně jmenovaných jako stoupenci Tábora Jana z Messenpeka, Viléma Puklice z Pozořic na Štramberku, bratří Jana, Čeňka a Vaňka ze Šarova a zprvu Heralta z Kunštátu (srv. výše). Vilému Puklici bylo uloženo vydat moravským stavům Přerov do 4 týdnů od data ujednání a Janu Messenpekovi potom Uherský Brod do 26. června 1440.¹³⁶ Vilém Puklice se zprvu zřejmě usiloval vyhnout se vydání Přerova převedením města ve společné vlastnictví obou bratrů Viléma a Bočka Puklice a to již 22. 4. 1440, z čehož můžeme usuzovat na určitou Bočkovu podporu Vilémových propolských a táborských aktivit. Nicméně o něco později 18. 6. 1440 přistoupili oba bratři Vilém a Boček ke zmíněnému landfrýdu a byli donuceni podřídit se.¹³⁷ V tomtéž roce 1441 si bratři Vilém a Boček Puklice z Pozořic stěžovali, že jejich služebníci jeli ke Šmikovskému, ale při nakupování ve Vídni je tamější královský maršálek a měšťané zajali, oběsili a koně a zbroj zabavili.¹³⁸ Po Vilémově smrti asi v roce 1441 postoupili Boček Puklice z Pozořic a Jan Tunkl z Brnička dluhopis na Přerov v hodnotě 1 200 kop gr. českých at' již jim vyplacených či nevyplacených 5. 1. 1442 v Prostějově moravským stavům.¹³⁹

Jan z Messenpeka (kolem roku 1400 – 1464) pocházel původem zřejmě ze Slovenska. Byl to syn oravského kastelána Jiřího z Messenpeka a patrně jeho manželky Anny z Kravař, zástavního držitele biskupského hradu Hukvaldy a biskupských zboží Libavá a Budišov po roce 1400 ve prospěch uherského krále Zikmunda Lucemburského.¹⁴⁰ Jan z Messenpeka se poprvé v pramenech objevuje na podzim 1431, kdy pomohl spojené táborské a sirotčí výpravě pod Prokopem Holým, Janem Čapkem ze Sán a Otíkem z Lozy dobýt hrad Likava u Ružomberku, kde kdysi zastával úřad kastelána (dosvědčen je zde v roce 1425 a současně na tvrzi Hluk na Moravě). Získal si důvěru husitů a stanul snad v čele husitské posádky na tomto hradě a od

¹³⁴HECK, R.: Tabor a kandydataura Jagiellońska, s. 124, 145 k Fridrichovi z Ostrógu, LOSERTH, Regesten zur Geschichte der mährisch-ungarischen Beziehungen, ref 29, s. 67 an., č. 58, 59 a 64, URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 29, pozn. 115.

¹³⁵HECK, R.: Tabor a kandydataura Jagiellońska, s. 191 an.

¹³⁶AČ, X, s. 256, č. XII, editor F. Kameníček uvádí datum 28. 1. 1440, AČ, X, s. 258 an., č. XIII, editor uvádí datum 11.8.1440. K dohodě z 14. 4. 1440 DŘÍMAL, Politika moravských královských měst, ref 31, s. 132-156, zvl. s. 136. K tomu srv. JURK, Moravský severovýchod v epoše, s. 136-138.

¹³⁷DZO, I, s. 384, č. 395, zápis z 9. 7. 1446 k 22. 4. 1440, SOkA Olomouc, f. AM Olomouc, Sbirka listin, č. 154 k 18. 6. 1440, jinde se píše o 18. 7. 1440 srv. URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 4, s. 115, pozn. 215.

¹³⁸HOSÁK, L.: Účast českých žoldněřů, s. 168 ke stížnosti bratří Pukliců v roce 1441; DŘÍMAL, Politika moravských královských měst, ref 31, s. 140 k dubnu 1441, možná chybně.

¹³⁹Moravský zemský archiv (dále MZA) Brno, f. A 1, Stavovské listiny, sign. 336.

¹⁴⁰ADAMUS, A.: Sbirka listin k dějinám města Ostravy, s. 18, č. 9 a s. 19, č. 10 pro Hukvaldy a tamtéž, s. 20-21, č. 11 a s. 21-22, č. 12 pro Libavou a Budišov, k manželce Jiřího z Messenpeka URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 4, s. 137.

roku 1432 potom v čele husitského hradu Lednice u Trenčína, odkud podnikl s Janem Tovačovským z Cimburka a dalšími slovenskými husity výpravu na Prievidzu, Novou Baňu, klášter Hronský Beňadik a snad Levice v září roku 1433. S velitelem tamější nově založené husitské posádky v Topolčanech Janem Šmikovským se o něco později dostal do konfliktu, neboť Šmikovského služebník Jan Ořechový napadl Messenpekovo panství před rokem 1437.¹⁴¹ Teprve v roce 1434 se Jan z Messenpeka přesunul na severovýchodní Moravu, kde koupil či jinak vymohl před nároky Voka ze Sovince hrad Helfštejn od Jiřího z Kravař údajně za 6 900 kop gr. čes. (je po něm jmenován v landfrýdu Moravy z 9. 9. 1434). V roce 1447 s tímže Vokem ze Sovince směnili Helfštejn prostřednictvím zemského hejtmana Jana Tovačovského z Cimburka za hrad a panství Rožnov s Vsetínem, Krásnem a biskupským lénem Valašským Mezirřím, přičemž nominálně Helfštejn stále vlastnil Jiří z Kravař.¹⁴² Ještě v roce 1437 zřejmě na svém panství Helfštejn podporoval husitské kněze, když nepodpořil faráře v Kokorách Augustina, aby dostával z Lipníka od měšťanů desátky.¹⁴³ Současně držel po své matce na jihovýchodní Moravě městečko a panství Hluk (do roku 1437). Jak jsme se zmínili již výše u Viléma Puklice z Pozořic, tak společně oba na jaře 1439 obsadili město Uherský Brod a v Uhrách město Skalici, přičemž Uherský Brod musel Messenpek vydat do 26.6.1440.¹⁴⁴ Ve Skalici v květnu 1439 soustředili celkem 400 jezdců ještě s ruským knížetem Fridrichem z Ostrógu a s bývalým velitelem husitské posádky v Trnavě Blažkem z Borotína. V červenci se stále Vilém Puklice a Jan z Messenpeka pohybují v této oblasti se 300 jezdci a 400 pěšimi (srv. výše).¹⁴⁵ Jan Messenpek poté útočí z Moravy do Uher patrně v polském zájmu v březnu 1440 (s Blažkem z Borotína a Reinprechtem z Eberštorfem) proti Topolčanům a ještě roku 1443 proti Piešťanům. V dohodě stavů Čech (jagellonské strany) a Moravy (habsburské strany) z 14. 4. 1440 je Jan z Messenpeka s Vilémem Puklicí a Janem, Čeňkem, Vilémem a Vaňkem z Šarova a zprvu Heraltem z Kunštátu označen za stoupence Tábora. Po pádu polských ambicí na uherský trůn se smrtí krále Vladislava Varnenčíka v roce 1444 bylo již vzpomenuo kondotiérské působení Jana Čapka ze Sán též s Janem Messenpekem v květnu roku 1445 u Žiliny, v prosinci 1445 s Janem Čapkem, Bočkem Puklicí, Petrem Romanem z Vítovic a Pankrácem proti hraběti Jiřímu ze Sv. Juru a Pezinka a taktéž v květnu 1449 na Slovensku u Topolčan (tehdy ještě s Janem Čapkem, Bočkem Puklicí, Petrem Romanem z Vítovic a Valentinem z Majetína) proti hrabatům Emerichovi a Jiřímu ze Sv. Juru a Pezinku.¹⁴⁶ Ve 40. letech se Messenpek po Bočkovi Puklici stává největším narušitelem právního řádu na severní Moravě. Tak v roce 1447 napadl ze svého Rožnova statek Václava Skrbenského ve Velkých Albrechticích u Bílovce se škodou „... dvě set hř. gr., že mi jest služebník jeho s jeho zámku spálil obilí s stodolami“. Četné pohledávky na něm v této době soudně vymáhají vesměs nižší šlechtici: Mikuláš z Žerotína, Petr řeč. Přemek a Hynek z Prusinovic a na Potštátě v roce 1447, Zich z Wolfperka, Jan z Veselíčka, Beneš z Trnávky a zemský hejtman Jan Tovačovský z Cimburka v roce 1448.¹⁴⁷ V 50. letech o něm prameny již většinou mlčí kromě zmínky

¹⁴¹VARSIK, Husitské revolučné hnutie a Slovensko, ref 20, s. 71 an.; BARTL, J.: Slovensko a husitské revolučné hnutie. In: HT 4, 1981, s. 133 an.; BRANDL, V.: LC, III, s. 473 (k Zikmundu Ořechovému). – K Janu Messenpekovi na Likavě k roku 1425 VARSÍK, Husitské revolučné hnutie a Slovensko, ref 20, s. 69; k roku 1437 URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 28, pozn. 110 (k Janu Ořechovému).

¹⁴²DZO, I, s. 397, č. 575, zápis ze 6. 1. 1447.

¹⁴³BRANDL, V.: LC, III, s. 515, 541 (jednání o výměně panství) a III., s. 511 (kněz Augustin), DZO, I, s. 397, č. 575, landfrýd in AČ, X, s. 250. Srv. JUROK, Moravský severovýchod v epoše, ref 1, s. 122, 132, 141-144.

¹⁴⁴AČ, X, s. 258 an., č. XIII.

¹⁴⁵LOSERTH, Regesten zur Geschichte der mährisch – ungarischen Beziehungen, ref 29, s. 67. an., č. 58, 59 a 64; URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 29, pozn. 115.

¹⁴⁶DRĪMAL, Politika moravských královských měst, ref 33, s. 140, 142 k letům 1440 a 1443, tamtéž, s. 136, k dohodě z roku 1440; HOSÁK, Účast českých zoldnřů, ref 77, s. 171 k březnu 1440, CHALOUPECKÝ, Středověké listy ze Slovenska, ref 33, s. 17, č. 13, s. 28, 29, č. 26 k letům 1445 a 1449; URBÁNEK, K historii doby Jiskrovy na Slovensku, ref 29, s. 36, 42.

¹⁴⁷BRANDL, V.: LC, III, s. 602, 584, 618, 706, 708 a 709.

Vojenská história

o spolku Jana Messenpeka a Matouše Lukovského ze Šternberka, Bernarda Brumovského z Cimburka, Jana z Mošnova na Týnci, Jindřicha z Dubé na Světlově, Jana a Beneše z Heršic na Kelči, Beneše z Hustopeč, Vaňka z Bařic na Kurovicích a Dobeše z Dobešova proti hornoslezským knížatům Bolkovi a Mikuláši Opolskému, Hanuši Ratibořskému, Janovi Opavskému a Konrádu Kozelskému, přičemž obě strany porovnali 28. 8. 1457 zemský hejtmán Jan Tovačovský z Cimburka a Jan Mukař z Kokor.¹⁴⁸ Poslední zpráva o Janu z Messenpeka na Rožnově pochází z roku 1464. Po Messenpekovi se panství včetně sousedního Vsetína, Krásna a biskupského léna Valašského Meziříčí ujímá opět kravařský dědic Jan z Cimburka na Jičíně.¹⁴⁹

J. JUROK: TSCHHECHISCHE HUSSITEN UND KATHOLISCHE KONDOTIEREN AUS MÄHREN IN DER SLOWAKEI IN 15. JAHRHUNDERT

Der vorgelegte Artikel konzentriert sich auf die Beziehungen Tschechiens und Slowakei in der Vergangenheit, genauer auf die Wirkung der tschechischen Hussiten und ihrer Gegner aus Mähren in der Slowakei in 14. – 15. Jahrhundert. Zum Ausgangspunkt wurde natürlich meine langjährige Forschung des Hussitentums und der Hussitenrevolution in Mähren. Viele hier erwähnte Persönlichkeiten, die aus Mähren – oder auch aus Böhmen stammten und dann in Mähren lebten – wurden gerade dank ihrer Tätigkeit in der Slowakei berühmt. In der vorgelegten Studie widmen wir uns chronologisch Persönlichkeiten aus zwei Zeitabschnitten, und zwar aus der Zeit der Revolution in den Jahren 1419 – 1434 und aus der Zeit danach, vor allem aus der Zeit von Poděbradský 1434 – 1471.

In der ersten Reformphase des Hussitentums (vor der Revolution) bis zum 1419 verbreitete sich die Hussitenideologie und – glaube in Mähren durch Vermittlung von Priestern, Klerikern, Studenten und anderer niedrigeren Priesterschaft, die aus Böhmen und vor allem aus der prager Carolinum-Universität (z.B. Priester Jan Milíč aus Kroměříž, Stanislav aus Znojmo, Šimon aus Tišnov, Dr. Pavel aus Kravař, der Slowake Jan Vavřinec aus Račic in Tovačov und Zikmund aus Jistebnice in Helfštein und Starý Jičín) nach Mähren kamen. Im Verlauf sowohl der ersten als auch der zweiten Revolutionsphase verbreitete sich das reformierte Glaubensbekenntnis und die Forderung nach Bekehrung der Kirche und eventueller Säkularisation der kirchlichen Güter mindestens in Mähren vor allem in den Reihen des böhmischen Adels, anfangs vielleicht unter der höheren Herrschaft und schrittweise auch unter niederen Adel (Ritter, Edelmänner, Wladykas). Gerade aus den Reihen des Adels stammten die Persönlichkeiten, an die sich die Studie konzentriert: Jan Tovačovský aus Cimburk, der in der Zeit der Hussitenrevolution als Führer der mährischen Hussitenadels galt und später lange Jahre das Amt des Landeshauptmannes bekleidete und die aus Mähren stammenden slowakischen Hussiten wie z.B. Blažek aus Borotín und Napajedel, Peter Kutěj von Veverí, Jan Vrbenský von Hodonín und Jan Šmikovský aus Žďar (der strammte sehr wahrscheinlich aus Böhmen). In der Zeit nach der Revolution nach dem Jahre 1434, als der grösste Teil der Hussiten in der Slowakei wirkte, erinnern wir uns an das Schicksaal des Hauptmannes aus Tábor Mikuláš Sokol aus Lamberk, des Waisenhauptmannes Jan Čapek aus Sán an Hukvaldy (ursprünglich aus Böhmen), des Hauptmannes von mährischen Hussiten Boček Puklicea und Vilém Puklicea aus Pozořic, des slowakischen Hussiten Jan aus Messenpek, der im Gegenteil in Mähren wirkte, des katholischen Kondotier aus Mähren Jan Jiskra aus Brandýs, seines Hauptmannes und Gebrüders Jan Talafús aus Ostrov an Hukvaldy (stammte aus Ostböhmen), weiteren Hauptmannes Martin Brcál aus Dobrá wahrscheinlich aus Schlesien und zwei katholischen Kondotieren Mikuláš aus Bítov an Šaumburk bei Kelč und Petr Roman aus Vítovice an Zlín.

¹⁴⁸URBÁNEK, Věk poděbradský, ref 3, III, 4, s. 170.

¹⁴⁹JUROK, Moravský severovýchod v epoše, ref 1, s. 158.